Analýza podnikateľského prostredia v regiónoch SR

September 2018

Obsah

1. ZOZNAM TABULIEK 3

2. MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE 7

3. ÚVOD 8

4. SÚČASNÝ STAV PODNIKATEĽSKÉHO PROSTREDIA V REGIÓNOCH SR 10

4.1. BRATISLAVSKÝ KRAJ 11
4.2. TRNAVSKÝ KRAJ 14
4.3. NITRIANSKY KRAJ 17
4.4. TRENČIANSKY KRAJ 20
4.5. ŽILINSKÝ KRAJ 23
4.6. BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ 25
4.7. KOŠICKÝ KRAJ 28
4.8. PREŠOVSKÝ KRAJ 31

5. POROVNANIE PODMIENOK PRE PODNIKANIE MSP V REGIÓNOCH SR 34

5.1. BRATISLAVSKÝ KRAJ 35
5.2. TRNAVSKÝ KRAJ 40
5.3. NITRIANSKY KRAJ 45
5.4. TRENČIANSKY KRAJ 50
5.5. ŽILINSKÝ KRAJ 55
5.6. BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ 59
5.7. KOŠICKÝ KRAJ 63
5.8. PREŠOVSKÝ KRAJ 67

6. IDENTIFIKÁCIA PREKÁŽOK V OBLASTI PODPORY PODNIKANIA MSP V REGIÓNOCH SR 71

6.1. BRATISLAVSKÝ KRAJ 71
6.2. TRNAVSKÝ KRAJ 71
6.3. NITRIANSKY KRAJ 72
6.4. TRENČIANSKY KRAJ 72
6.5. ŽILINSKÝ KRAJ 73
6.6. BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ 73
6.7. KOŠICKÝ KRAJ 73
6.8. PREŠOVSKÝ KRAJ 74

7. NÁVRH ODPORÚČANÍ NA ZLEPŠENIE PODMIENOK ROZVOJA PODNIKANIA V REGIÓNOCH SR 75

7.1. BRATISLAVSKÝ KRAJ 75
7.2. TRNAVSKÝ KRAJ 75
7.3. NITRIANSKY KRAJ 76
7.4. TRENČIANSKY KRAJ 76
7.5. ŽILINSKÝ KRAJ 77
7.6. BANSKOBYSTRICKÝ KRAJ 77
7.7. KOŠICKÝ KRAJ 78
7.8. PREŠOVSKÝ KRAJ 78

Zoznam skratiek a značiek

BA	Bratislavský kraj
BB	Banskobystrický kraj
EÚ	Európska únia
HDP	hrubý domáci produkt
IKT	informačné a komunikačné technológie
KE	Košický kraj
MSP	malé a stredné podniky
NBS	Národná banka Slovenska
NR	Nitriansky kraj
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
PO	Prešovský kraj
PZI	priame zahraničné investície
SR	Slovenská republika
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
TN	Trenčiansky kraj
TT	Trnavský kraj
UoZ	uchádzač o zamestnanie
ÚPSVaR	Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny
VPM	voľné pracovné miesta
ZA	Žilinský kraj

1. Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v BA kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)..... 11
Tabuľka 2: Výška priamych zahraničných investícií do BA kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)..... 12
Tabuľka 3: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v BA kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)..... 12
Tabuľka 4: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v BA kraji 2012 – 2016 (v eur)..... 13
Tabuľka 5: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v BA kraji 2012 – 2016..... 13
Tabuľka 6: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v TT kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)..... 14
Tabuľka 7: Výška priamych zahraničných investícií do TT kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)..... 15
Tabuľka 8: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v TT kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)..... 15
Tabuľka 9: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v TT kraji 2012 – 2016 (v eur)..... 16
Tabuľka 10: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v TT kraji 2012 – 2016..... 16
Tabuľka 11: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v NR kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)..... 17
Tabuľka 12: Výška priamych zahraničných investícií do NR kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)..... 18
Tabuľka 13: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v NR kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)..... 18
Tabuľka 14: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v NR kraji 2012 – 2016 (v eur)..... 19
Tabuľka 15: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v NR kraji 2012 – 2016..... 19
Tabuľka 16: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v TN kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)..... 20
Tabuľka 17: Výška priamych zahraničných investícií do TN kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)..... 21
Tabuľka 18: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v TN kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)..... 21
Tabuľka 19: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v TN kraji 2012 – 2016 (v eur)..... 22
Tabuľka 20: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v TN kraji 2012 – 2016..... 22
Tabuľka 21: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v ZA kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)..... 23
Tabuľka 22: Výška priamych zahraničných investícií do ZA kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)..... 24
Tabuľka 23: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v ZA kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)..... 24
Tabuľka 24: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v ZA kraji 2012 – 2016 (v eur)..... 24
Tabuľka 25: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v ZA kraji 2012 – 2016..... 25
Tabuľka 26: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v BB kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)..... 26
Tabuľka 27: Výška priamych zahraničných investícií do BB kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)..... 26
Tabuľka 28: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v BB kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)..... 27
Tabuľka 29: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v BB kraji 2012 – 2016 (v eur)..... 27
Tabuľka 30: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v BB kraji 2012 – 2016..... 28
Tabuľka 31: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v KE kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)..... 29
Tabuľka 32: Výška priamych zahraničných investícií do KE kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)..... 29
Tabuľka 33: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v KE kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)..... 30
Tabuľka 34: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v KE kraji 2012 – 2016 (v eur)..... 30
Tabuľka 35: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v KE kraji 2012 – 2016..... 30

Tabuľka 36: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v PO kraji 2012 – 2016 (v mil. eur) *31*
Tabuľka 37: Výška priamych zahraničných investícií do PO kraja 2011 – 2015 (v mil. eur) *32*
Tabuľka 38: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v PO kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.) *32*
Tabuľka 39: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v PO kraji 2012 – 2016 (v eur) *33*
Tabuľka 40: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v PO kraji 2012 – 2016 ..... *33*
Tabuľka 41: Priemerná cena práce v BA kraji 2012 – 2016 (v eur) *35*
Tabuľka 42: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v BA kraji 2013 – 2017 (v eur za m2) *36*
Tabuľka 43: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v BA kraji 2012 – 2016 (v eur) *36*
Tabuľka 44: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v BA kraji 2013 – 2017 ..... *36*
Tabuľka 45: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v BA kraji 2013 – 2017 ..... *37*
Tabuľka 46: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v BA kraji 2016 (v km) *38*
Tabuľka 47: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v BA kraji 2016 ..... *38*
Tabuľka 48: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v BA kraji 2016 ..... *38*
Tabuľka 49: Priemerná cena práce v TT kraji 2012 – 2016 (v eur) *40*
Tabuľka 50: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v TT kraji 2013 – 2017 (v eur za m2) *40*
Tabuľka 51: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v TT kraji 2012 – 2016 (v eur) *40*
Tabuľka 52: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v TT kraji 2013 – 2017 ..... *41*
Tabuľka 53: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v TT kraji 2013 – 2017 ..... *42*
Tabuľka 54: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v TT kraji 2016 (v km) *42*
Tabuľka 55: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v TT kraji 2016 ..... *42*
Tabuľka 56: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v TT kraji 2016 ..... *43*
Tabuľka 57: Priemerná cena práce v NR kraji 2012 – 2016 (v eur) *45*
Tabuľka 58: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v NR kraji 2013 – 2017 (v eur za m2) *45*
Tabuľka 59: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v NR kraji 2012 – 2016 (v eur) *46*
Tabuľka 60: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v NR kraji 2013 – 2017 ..... *46*
Tabuľka 61: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v NR kraji 2013 – 2017 ..... *47*
Tabuľka 62: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v NR kraji 2016 (v km) *47*
Tabuľka 63: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v NR kraji 2016 ..... *47*
Tabuľka 64: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v NR kraji 2016 ..... *48*
Tabuľka 65: Priemerná cena práce v TN kraji 2012 – 2016 (v eur) *50*
Tabuľka 66: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v TN kraji 2013 – 2017 (v eur za m2) *50*
Tabuľka 67: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v TN kraji 2012 – 2016 (v eur) *50*
Tabuľka 68: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v TN kraji 2013 – 2017 ..... *51*

Tabuľka 69: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v TN kraji 2013 – 2017 52
Tabuľka 70: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v TN kraji 2016 (v km) 52
Tabuľka 71: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v TN kraji 2016 52
Tabuľka 72: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v TN kraji 2016 53
Tabuľka 73: Priemerná cena práce v ZA kraji 2012 – 2016 (v eur) 55
Tabuľka 74: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v ZA kraji 2013 – 2017 (v eur za m2) 55
Tabuľka 75: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v ZA kraji 2012 – 2016 (v eur) 55
Tabuľka 76: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v ZA kraji 2013 – 2017 56
Tabuľka 77: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v ZA kraji 2013 – 2017 57
Tabuľka 78: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v ZA kraji 2016 (v km) 57
Tabuľka 79: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v ZA kraji 2016 57
Tabuľka 80: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v ZA kraji 2016 57
Tabuľka 81: Priemerná cena práce v BB kraji 2012 – 2016 (v eur) 59
Tabuľka 82: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v BB kraji 2013 – 2017 (v eur za m2) 59
Tabuľka 83: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v BB kraji 2012 – 2016 (v eur) 59
Tabuľka 84: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v BB kraji 2013 – 2017 60
Tabuľka 85: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v BB kraji 2013 – 2017 61
Tabuľka 86: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v BB kraji 2016 (v km) 61
Tabuľka 87: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v BB kraji 2016 61
Tabuľka 88: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v BB kraji 2016 62
Tabuľka 89: Priemerná cena práce v KE kraji 2012 – 2016 (v eur) 63
Tabuľka 90: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v KE kraji 2013 – 2017 (v eur za m2) 63
Tabuľka 91: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v KE kraji 2012 – 2016 (v eur) 63
Tabuľka 92: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa trvania nezamestnanosti v KE kraji 2013 – 2017 64
Tabuľka 93: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v KE kraji 2013 – 2017 65
Tabuľka 94: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v KE kraji 2016 (v km) 65
Tabuľka 95: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v KE kraji 2016 65
Tabuľka 96: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v KE kraji 2016 66
Tabuľka 97: Priemerná cena práce v PO kraji 2012 – 2016 (v eur) 67
Tabuľka 98: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v PO kraji 2013 – 2017 (v eur za m2) 67
Tabuľka 99: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v PO kraji 2012 – 2016 (v eur) 67
Tabuľka 100: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v PO kraji 2013 – 2017 68
Tabuľka 101: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v PO kraji 2013 – 2017 69

Tabuľka 102: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v PO kraji 2016 (v km) *69*
Tabuľka 103: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v PO kraji 2016 ..... *69*
Tabuľka 104: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v PO kraji 2016 .... *70*

2. Manažérske zhrnutie

Slovensko je malou ekonomikou s veľkými vnútornými rozdielmi. Citeľne sa prejavujú v rôznorodej ekonomickej rozvinutosti jednotlivých regiónov a výške disponibilného príjmu miestnych domácností. Slovensko podľa hodnotenia OECD v tomto kontexte získalo hneď dve prvenstvá. Naša ekonomika trpí najväčšími regionálnymi rozdielmi spomedzi klubu vyspelých krajín a tieto rozdiely sa u nás v sledovanom 20-ročnom období zároveň aj najviac prehĺbili.

Priaznivý makroekonomický vývoj posledných rokov priniesol vysoký rast ekonomickej aktivity a príjmov domácností do všetkých regiónov Slovenska. Historický trend výrazných regionálnych rozdielov to však nezvrátilo. Regióny stredného a východného Slovenska dokážu aktuálne držať v niektorých ekonomických aspektoch tempo rastu na úrovni regiónov na západe, no existujúce rozdiely sa tým zásadne nestierajú. Navyše, zatiaľ čo západné regióny narážajú na akútny nedostatok pracovnej sily a musia sa spoliehať na prítok zamestnancov z iných regiónov aj zo zahraničia, zamestnávatelia v regiónoch východného Slovenka ešte stále nedokázali zapojiť do trhu práce významnú časť obyvateľstva v produktívnom veku. To všetko len zdôrazňuje, že v rámci slovenskej ekonomiky majú významný vplyv na utváranie kvality podnikateľského prostredia nielen všeobecný ekonomický vývoj a národná legislatíva, ale do veľkej miery aj špecifické sociálne a ekonomické podmienky v konkrétnych regiónoch. Rozvinutosť dopravnej infraštruktúry, zloženie miestneho priemyslu, inovačné kapacity či dostupnosť a štruktúra pracovnej sily.

V strednodobom horizonte sa ako riešenie núka podpora ekonomickej aktivity v menej rozvinutých regiónoch, ktoré ešte stále disponujú dostatkom pracovnej sily a relatívne nižšími nákladmi práce. V dlhodobom horizonte však ani tieto opatrenia nezlepšia perspektívu udržateľnosti doterajšieho rastového modelu slovenskej ekonomiky. Vzhľadom na dlhodobú vyhliadku nedostatku domácej pracovnej sily v kombinácii s trendom rastúcich miezd bude nutné klásť dôraz na zvýšenie produktivity, konkurenčnej schopnosti a inovačného potenciálu slovenskej ekonomiky. Pilierom tohto úsilia musia byť nevyhnutne malé a stredné podniky, ktoré majú najzásadnejší podiel na ekonomickej aktivite v krajine. Význam MSP je ešte výraznejší v regiónoch, ktoré nie sú atraktívne pre zahraničné investície. Predstavujú tu hlavný zdroj pracovných príležitostí, miestny kapitál a sú hybnou silou ekonomického rozvoja regiónov. Podpora MSP v jednotlivých regiónoch Slovenska je preto jedným z hlavných predpokladov pre ďalší robustný rast národnej ekonomiky aj pre znižovanie regionálnych disparít.

3. Úvod

Hoci Slovenská republika patrí medzi relatívne malé ekonomiky, dlhodobo sa vyznačuje výraznými regionálnymi rozdielmi. Prejavujú sa v celkovej miere ekonomickej rozvinutosti jednotlivých regiónov, prítoku zahraničných investícií, množstva podnikateľských príležitostí, dostupnosti voľných pracovných miest a taktiež vo výške disponibilného príjmu domácností. Podľa posledného hodnotenia OECD Regions at a Glance 2016 získalo Slovensko v tomto kontexte hneď dve prvenstvá. Naša ekonomika trpí najväčšími regionálnymi rozdielmi spomedzi klubu vyspelých krajín a tieto rozdiely sa u nás v sledovanom 20-ročnom období zároveň aj najviac prehĺbili.

Priaznivý makroekonomický vývoj posledných rokov priniesol vysoký rast ekonomickej aktivity a príjmov domácností do všetkých regiónov Slovenska. Historický trend výrazných regionálnych rozdielov to však nezvrátilo. Regióny stredného a východného Slovenska dokážu aktuálne držať v niektorých ekonomických aspektoch – ako napríklad disponibilný príjem domácností či miera nezamestnanosti – tempo rastu na úrovni regiónov na západe, no existujúce rozdiely sa tým zásadne nestierajú. Nejde pritom o nijak ojedinelý vývoj. Podobný trend je v rôznej miere možné pozorovať v polovici z 30 krajín, ktoré boli predmetom hodnotenia OECD.

Výrazné regionálne rozdiely síce predstavujú dlhodobý problém, pre slovenskú ekonomiku však začína mať v kontexte silného pokrízového oživenia akútny charakter. Slovensko aktuálne patrí medzi najrýchlejšie rastúce ekonomiky v rámci EÚ, celkový prítok priamych zahraničných investícií sa každoročne zvyšuje a rekordnú konjunktúru zaznamenáva aj trh práce. Nezamestnanosť sa vo výsledku pohybuje na najnižších číslach v modernej histórii Slovenska a firmy začali pociťovať nedostatok kvalifikovanej aj nekvalifikovanej pracovnej sily. Vzhľadom na výrazné regionálne rozdiely však nastala disproporčná situácia. Regióny na západe Slovenska prelomili hranicu prirodzenej miery nezamestnanosti a firmy boli pre udržanie a ďalšie rozširovanie výroby nútené v rekordnej miere siahnuť po pracovnej sile zo zahraničia. Nezamestnanosť zároveň výrazne klesla aj v regiónoch stredného a východného Slovenka. Banskobystrický, Košický a Prešovský kraj však v porovnaní s Bratislavským krajom stále vykazujú trojnásobnú mieru evidovanej nezamestnanosti. Napriek mimoriadne priaznivým makroekonomickým podmienkam teda zamestnávatelia v týchto regiónoch ešte stále nedokážu zapojiť do trhu práce dostupnú miestnu pracovnú silu.

Príčiny takýchto výrazných disparít v miere regionálneho rozvoja ležia prevažne v historicky a geograficky daných východiskových podmienkach, ktoré utvárali regionálne ekonomiky a ich podnikateľské prostredia. Medzi hlavné patrí tradične vysoká previazanosť regionálnych ekonomík na špecifickú štruktúru priemyslu v spojení s následným poklesom výroby a zamestnanosti v týchto odvetviach. Napríklad ide o výrazný pokles výroby a zamestnanosti v ťažkom priemysle, ktorý sa výrazne dotkol Košického, Žilinského a Trenčianskeho kraja, ďalej tiež pokles výroby a počtu pracovných miest v textilnej a obuvníckej výrobe, ktoré zasiahli Prešovský a Trenčiansky kraj či znižovanie počtu pracovných miest v poľnohospodárstve, ktoré tradične tvorilo významnú súčasť ekonomík podhorských oblastí a nížin

najmä v Banskobystrickom, Košickom a Nitrianskom kraji. Napriek tomu, že ekonomická orientácia podnikov – a s tým súvisiaca štruktúra pracovných miest – sa vo všetkých regiónoch v rôznom tempe prispôsobujú novým podmienkam, existujú ďalšie faktory, ktoré tento proces spomaľujú. Predovšetkým sa jedná o vzdialenosť jednotlivých regiónov od významných obchodných partnerov spomedzi krajín EÚ a tiež európskych dopravných koridorov. Tento problém prehlbuje nedobudovaná dopravná infraštruktúra na strednom, južnom a východnom Slovensku.

V širšom kontexte však súčasný vývoj predstavuje výzvu pre celý doterajší ekonomický model, na ktorom bol postavený rast slovenskej ekonomiky. Vďaka rozsiahlym reformám na prelome tisícročí a následnému vstupu do EÚ v roku 2004 dokázala slovenská ekonomika nabrať veľmi rýchle rastové tempo. Tento rast bol založený na masívnom príleve zahraničných investícií v kombinácii s relatívne lacnou, vzdelanou a dostupnou pracovnou silou. Historicky najnižšie úrovne nezamestnanosti však priniesli výzvu nielen s ohľadom na dostupnosť pracovnej sily, ale zároveň vytvárajú aj tlak na rýchly rast miezd. Pozitívnou stránkou je stieranie mzdových rozdielov a životných štandardov medzi Slovenskom – špeciálne Bratislavským krajom – a krajinami západnej Európy. Zároveň to však znamená, že doterajší model ekonomického rastu narazil na hranicu svojho potenciálu. Vzhľadom na výraznú orientáciu slovenskej ekonomiky na výrobné odvetvia – obzvlášť automobilový priemysel – vzniká riziko, že mzdy budú v dlhodobejšom horizonte rásť rýchlejšie ako produktivita práce. To by mohlo následne odradiť zahraničných investorov od umiestňovania veľkých investícií vo výrobe na Slovensku.

V strednodobom horizonte sa ako riešenie núka práve podpora ekonomickej aktivity v menej rozvinutých regiónoch, ktoré ešte stále disponujú dostatkom pracovnej sily a relatívne nižšími nákladmi práce. Predpokladom pre zrýchlenie rozvoja týchto regiónov, a tým aspoň čiastočné stieranie regionálnych rozdielov, je predovšetkým dobudovanie dlhodobo chýbajúcej dopravnej infraštruktúry, podpora podnikania, investícií a aktívne opatrenia na trhu práce.

V dlhodobom horizonte však ani tieto opatrenia nezlepšia perspektívu udržateľnosti doterajšieho rastového modelu slovenskej ekonomiky. Vzhľadom na dlhodobú vyhliadku nedostatku domácej pracovnej sily v kombinácii s trendom rýchlo rastúcich miezd bude nutné klásť dôraz na zvýšenie produktivity, konkurenčnej schopnosti a inovačného potenciálu slovenskej ekonomiky. Pilierom tohto úsilia musia byť nevyhnutne malé a stredné podniky. Podľa posledných dát Európskej komisie v roku 2016 predstavovali 99,9 percenta všetkých podnikov na Slovensku, vytvorili 72,1 percenta všetkých pracovných miest a 54,4 percenta pridanej hodnoty vytvorenej v ekonomike. Význam MSP je ešte výraznejší v regiónoch, kam prúdia zahraničné investície v nižšej miere. Predstavujú tu hlavný zdroj pracovných príležitostí, miestny kapitál a sú hybnou silou ekonomického rozvoja regiónov. Podpora MSP a vytváranie vhodných podmienok pre ich podnikanie v jednotlivých regiónoch Slovenska je preto jedným z hlavných predpokladov pre ďalší robustný rast národnej ekonomiky aj pre znižovanie regionálnych disparít.

4. Súčasný stav podnikateľského prostredia v regiónoch SR

Kvalitu podnikateľského prostredia na Slovensku dlhodobo utvárajú vplyvy na dvoch základných úrovniach. Prvou je legislatívny rámec, ktorý definuje všeobecné pravidlá – výšku daňového a odvodového zaťaženia, mieru regulácie trhu práce, podmienky pre začatie podnikania, účtovné predpisy a mnohé ďalšie regulačné a administratívne povinnosti spojené s podnikateľskou činnosťou. Tieto spravidla platia pre celé územie SR a nie sú regionálne nijak diferencované.

Podľa hodnotenia Svetovej banky v rámci rebríčku Doing Business sa celková kvalita podnikateľského prostredia na Slovensku medzi rokmi 2011 a 2018 mierne zlepšila. Zatiaľ čo v roku 2011 sa Slovensko umiestnilo na 43. priečke, v roku 2018 to bolo už na 39. priečke. V konkrétnych oblastiach sú však administratívne a regulačné prekážky stále relatívne vysoké. Obzvlášť to platí pri zakladaní podnikania, vymáhaní pohľadávok či získavaní stavebných povolení. Napriek celkovému skvalitneniu podnikateľského prostredia v posledných rokoch však Slovensko začína v rámci regiónu zaostávať. Zatiaľ čo zo susedných členských krajín EÚ mali v roku 2011 všetky s výnimkou Rakúska menej kvalitné podnikateľské prostredia ako SR, v hodnotení z roku 2018 sa už všetky s výnimkou Maďarska umiestnili výrazne lepšie. Česká republika na 30. priečke, Poľsko na 27. priečke a Rakúsko na 22. priečke. Slovensko potrebuje pokračovať v odstraňovaní neopodstatnených administratívnych a regulačných bariér a tiež aktívne pristupovať k podpore najmä malého a stredného podnikania, aby dokázalo udržať krok so susednými krajinami.

Druhou základnou úrovňou, ktorá utvára podnikateľské prostredie, sú špecifické sociálne a ekonomické podmienky v konkrétnych regiónoch ako rozvinutosť dopravnej infraštruktúry, zloženie miestneho priemyslu či dostupnosť pracovnej sily. Vzhľadom na výrazné regionálne disparity v rámci slovenskej ekonomiky sa jedná o významný faktor. Pri príprave národných legislatívnych rámcov však tento faktor často nie je zohľadňovaný, čoho výsledkom je disproporčný vplyv zákonov na kvalitu podnikateľského prostredia v rôznych regiónoch. Najvýraznejším príkladom sú regulácie na trhu práce, najmä každoročné nastavovanie minimálnej mzdy na základe priemerného mzdového ocenenia za celú SR. Pre porovnanie, v roku 2016 bola úroveň minimálnej mzdy stanovená na 405 eur, čo predstavovalo 29,4 percenta z priemernej hrubej mzdy v Bratislavskom kraji, kde bola mzdová úroveň najvyššia, no 48,6 percenta priemernej hrubej mzdy v Prešovskom kraji, kde bola mzdová úroveň najnižšia spomedzi všetkých regiónov.

Predmetom tejto kapitoly je zhodnotenie súčasného stavu podnikateľského prostredia v jednotlivých regiónoch SR prostredníctvom priblíženia ich ekonomických a sociálnych špecifík a taktiež prostredníctvom vývoja vybraných kľúčových ukazovateľov – regionálnej hrubej pridanej hodnoty, výšky priamych zahraničných investícií, miery evidovanej nezamestnanosti, priemernej hrubej mzdy a miery podnikateľskej aktivity.

4.1. Bratislavský kraj

Bratislavský kraj je ekonomicky najrozvinutejším a najvýkonnejším regiónom Slovenska, pričom z hľadiska konkurenčnej schopnosti a rozvojového potenciálu sa radí medzi atraktívne regióny aj pri európskom porovnaní. Firmy podnikajúce v Bratislavskom kraji výrazne ťažia z vysoko rozvinutej dopravnej, technickej a finančnej infraštruktúry, vzdelanej a kvalifikovanej pracovnej sily, vysokej kúpnej sily obyvateľstva a aktívneho cezhraničného obchodu. Vysoká koncentrácia zahraničných investícií, pobočiek zahraničných firiem a rozvinutá sieť finančných inštitúcií spolu vytvárajú mimoriadne priaznivé podmienky pre podnikanie malých a stredných podnikov. Výhodná geografická poloha v blízkosti kúpyschopných západných trhov zároveň vytvára predpoklady pre vysoký exportný potenciál výroby v regióne.

V rámci SR je pozícia kraja dlhodobo výrazne dominantná v tvorbe hrubej pridanej hodnoty. Pri absolútnych číslach v objeme 20,628 miliardy eur vytvoril Bratislavský kraj v roku 2016 vyššiu pridanú hodnotu ako nasledujúce dva najvýkonnejšie kraje – Košický a Trnavský – dokopy. Na celonárodných výsledkoch hrubej pridanej hodnoty sa Bratislavský kraj v roku 2016 podieľal až 28,12 percentami. V sledovanom období rokov 2012 – 2016 bol z hľadiska nárastu tohto ukazovateľa zároveň najrýchlejšie rastúcim regiónom SR. Na tvorbe hrubej pridanej hodnoty v regióne mali v roku 2016 najvyšší podiel priemysel (16,9 percenta) a obchod, doprava, ubytovanie a stravovanie (24,2 percenta). Bratislavský kraj je tak jediným krajom, kde v štruktúre hrubej pridanej hodnoty neprevláda priemyselná výroba, ale obchod a služby. Priemysel v regióne zahŕňa všetky sektory. Hlavné produkčné odvetvia tvoria automobilový, elektrotechnický, strojársky a potravinársky priemysel.

Tabuľka 1: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v BA kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v%)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna hrubá pridaná hodnota	18 150	18 940	19 121	20 079	20 628	+2,74	+13,65

Zdroj: ŠÚ SR

Bratislavský kraj zastáva s výrazným náskokom dominantnú pozíciu aj z hľadiska priamych zahraničných investícií, pričom ich objem má zároveň rastovú tendenciu. V roku 2015 sem smerovalo takmer 69 percent ich celkového objemu v rámci SR.

Tabuľka 2: Výška priamych zahraničných investícií do BA kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)

	2011	2012	2013	2014	2015	Zmena 2014 - 2015 (v %)	Zmena 2011 - 2015 (v %)
Priame zahraničné investície	27 319	28 946	29 808	28 351	29 042	+2,44	+6,31

Zdroj: NBS

Bratislavský kraj je jediným vysoko urbanizovaným a jediným prevažne mestským regiónom Slovenska. Napriek najmenšej rozlohe spomedzi krajov sa preto vyznačuje najvyššou hustotou obyvateľstva. Pri 313 obyvateľoch na štvorcový kilometer za rok 2016 sa jedná o trojnásobok národného priemeru. V období rokov 2012 – 2016 vzrástol počet obyvateľstva o 4,8 percenta, čo predstavuje najvyšší nárast spomedzi všetkých regiónov. Najväčšou mierou sa na tomto trende podpisuje pozitívne saldo sťahovania populácie. Bratislavský kraj je z hľadiska vnútroštátnej migrácie dlhodobo najatraktívnejším regiónom, ktorý ponúka dostatok pracovných príležitostí aj vyššiu mieru príjmov.

V regióne hlavného mesta preto dlhodobo pretrvávajú jedny z najnižších úrovní evidovanej nezamestnanosti na Slovensku. Ku koncu decembra 2017 sa pri 3,05 percentách jednalo o druhú najnižšiu hodnotu hneď po Trnavskom kraji. Zároveň platí, že v sledovanom období rokov 2013 – 2017 klesala evidovaná nezamestnanosť v Bratislavskom kraji najmenej zo všetkých regiónov, čo je však pre permanentne vysokú saturáciu miestneho trhu práce pochopiteľné.

Tabuľka 3: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v BA kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v p.b.)	Zmena 2013 - 2017 (v p.b.)
Miera evidovanej nezamestnanosti	6,17	6,13	5,34	4,51	3,05	-1,46	-3,12

Zdroj: ÚPSVaR

Vysoká koncentrácia podnikateľských aktivít, pracovných príležitostí, priamych zahraničných investícií v kombinácii s vysokou produktivitou a vzdelanou pracovnou silou zároveň vytvárajú podmienky pre vysokú úroveň miezd. Priemerná hrubá mzda v Bratislavskom kraji je dlhodobo a s výrazným náskokom najvyššia spomedzi všetkých regiónov. Pri hodnote 1377 eur za rok 2016 tvorila 151 percent celonárodného priemeru. Za sledované päťročné obdobie rástla priemerná hrubá nominálna mzda solídnym 16,30-percentným tempom, to je však v kontexte výsledkov ostatných regiónov podpriemerná hodnota.

Tabuľka 4: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v BA kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Priemerná hrubá mzda	1 184	1 205	1 294	1 322	1 377	4,16	+16,30

Zdroj: ŠÚ SR

Podnikateľská aktivita v regióne hlavného mesta je vysoká. Podiel podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku dosahoval v roku 2016 hodnotu 11,8 percenta, čo je druhý najvyšší podiel hneď po Žilinskom kraji. V rozmedzí rokov 2012 – 2015 však v Bratislavskom kraji tento podiel mierne klesol, čo odráža celoslovenský trend súvisiaci s legislatívnymi zmenami a zvyšovaním odvodového zaťaženia podnikajúcich fyzických osôb v rámci sledovaného obdobia. Región hlavného mesta sa vyznačuje aj vysokou koncentráciou podnikov v prepočte na tisíc obyvateľov. Pri hodnote 111 za rok 2016 sa jedná o trojnásobnú koncentráciu oproti Nitrianskemu kraju, ktorý je v tejto metrike na druhom mieste. Po Nitrianskom kraji má zároveň Bratislava druhý najvyšší podiel firiem so zahraničným vlastníkom. Tieto výsledky odrážajú na jednej strane vysokú ekonomickú výkonnosť Bratislavského kraja, no zároveň aj jeho postavenie ako regiónu hlavného mesta, ktoré je administratívnym, ekonomickým a dopravným centrom krajiny.

Tabuľka 5: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v BA kraji 2012 – 2016

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v p.b.)	Zmena 2012 - 2016 (v p.b.)
Podiel podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku (%)	13,57	13,45	12,96	11,41	11,8	-0,39	-1,77
Počet podnikov* na tisíc obyvateľov	95	102	109	102	111	+8,82	+16,84
Podiel podnikov* so zahraničným vlastníctvom na celkovom počte podnikov (%)	20,19	20,14	20,18	17,65	18,54	-0,89	-1,65

* V zmysle organizačnej štatistiky ŠÚ SR ide o všetky právnické osoby - podniky bez ohľadu na ich veľkostnú kategóriu.

Zdroj: ŠÚ SR

4.2. Trnavský kraj

Trnavský kraj je ekonomicky druhým najrozvinutejším a tiež druhým najkonkurencieschopnejším regiónom SR. Do značnej miery ťaží z geografickej blízkosti dynamicky sa rozvíjajúceho Bratislavského kraja, cezhraničnej hospodárskej výmeny s Českou republikou a Maďarskom a tiež z relatívne rozvinutej dopravnej infraštruktúry. Z hľadiska tvorby hrubej pridanej hodnoty sa na celoslovenských hodnotách v roku 2016 podieľal 11 percentami. Jej nárast bol však v sledovanom období rokov 2012 – 2016 v celonárodnom kontexte podpriemerný. Výrazne najväčší podiel na tvorbe hrubej pridanej hodnoty v regióne mal v roku 2016 priemysel (39,2 percenta), nasledovaný segmentom obchodu, dopravy, ubytovania a stravovania (14,8 percenta).

Trnavský kraj sa v dôsledku svojho geografického členenia vyznačuje výraznými disparitami v štruktúre ekonomických aktivít. Zatiaľ čo severná a stredná časť regiónu sú prevažne priemyselne orientované, južná časť má priemyselno-poľnohospodársky charakter. Štruktúra priemyslu je zastúpená takmer všetkými hlavnými činnosťami. Hlavné priemyselné odvetvia v kraji však predstavujú automobilový, strojársky, elektrotechnický, chemický, hutnícky priemysel a tiež spracovanie kovov a výroba kovových konštrukcií. V nadväznosti na masívnu zahraničnú investíciu v automobilovom priemysle zaznamenal región aj nárast súvisiacej subdodávateľskej výroby s vyššou pridanou hodnotou.

Región sa zároveň vyznačuje druhou najvyššou produktivitou v segmente poľnohospodárstva. Z celkovej rozlohy kraja tvorí orná pôda viac ako dve tretiny, pričom miera jej zornenia je najvyššia zo všetkých regiónov SR. Vzhľadom na priaznivé klimatické podmienky, kvalitu pôdy a tiež dobrú dostupnosť vody dosahuje produkčná schopnosť poľnohospodárskych pôd vysokú úroveň. Hlavné zastúpenie v rastlinnej výrobe majú obilniny, olejniny, krmoviny a cukrová repa. Živočíšna výroba je koncentrovaná predovšetkým na chov ošípaných a hovädzieho dobytka. V nadväznosti na prvovýrobu je v kraji dobre rozvinuté aj potravinárstvo. Predovšetkým výroba mäsa a mäsových výrobkov, mlieka a mliečnych výrobkov, vín a cukroviniek.

Tabuľka 6: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v TT kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v%)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna hrubá pridaná hodnota	7 637	7 643	7 958	7 841	8 257	+5,31	+8,11

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska priamych zahraničných investícií patrí Trnavský kraj aktuálne skôr k zaostávajúcim regiónom. Objem PZI dosiahol v roku 2015 1,743 miliardy eur, čo predstavuje len 4,12 percenta celkového objemu PZI, ktoré boli v danom roku umiestnené na Slovensku. V sledovanom období rokov 2011 – 2015 zároveň

región zaznamenal druhý najvýraznejší prepad v rámci SR. Vzhľadom na štruktúru priemyslu v regióne objem PZI aktuálne závisí od investičných rozhodnutí relatívne nízkeho počtu významných zahraničných investorov – v porovnaní so susedným Bratislavským krajom – do rozširovania či modernizácie aktuálnej výroby. Objem priamych zahraničných investícií do Trnavského regiónu preto zaznamenáva výrazné cyklické výkyvy, ktoré však siahajú cez horizont sledovaného obdobia. Vzhľadom na výhodnú geografickú polohu, prítomnosť kvalifikovanej a vzdelanej pracovnej sily a tiež rozvinutej siete subdodávateľov najmä v automobilovom a elektrotechnickom priemysle je však Trnavský kraj naďalej atraktívny aj pre nové zahraničné investície.

Tabuľka 7: Výška priamych zahraničných investícií do TT kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)

	2011	2012	2013	2014	2015	Zmena 2014 - 2015 (v %)	Zmena 2011 - 2015 (v %)
Priame zahraničné investície	2 277	2 364	1 963	1 815	1 743	-4,01	-23,48

Zdroj: NBS

V dôsledku pokrízového oživenia ekonomiky zaznamenal Trnavský kraj výrazný pokles miery evidovanej nezamestnanosti, ktorá v rámci sledovaného obdobia prvýkrát dosiahla najnižšie úrovne spomedzi regiónov SR. Ide o dôsledok vysokej koncentrácie ekonomických aktivít na výrobu a logistiku, ktoré sú náročné na pracovnú silu – a tiež citlivé na ekonomické cykly. V dôsledku rozvoja ekonomiky aj pracovných príležitostí zaznamenal Trnavský región druhý najvyšší migračný prírastok obyvateľstva po Bratislavskom kraji[1].

Tabuľka 8: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v TT kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v p.b.)	Zmena 2013 - 2017 (v p.b.)
Miera evidovanej nezamestnanosti	9,16	8,03	6,71	4,41	2,60	-1,81	-6,56

Zdroj: ÚPSVaR

Z hľadiska priemernej hrubej mesačnej mzdy je Trnavský kraj tretím najbohatším regiónom po Bratislave a Košiciach. Pri výške 982 eur za rok 2016 dosiahol 108 percent celoslovenského priemeru. Tento stav je možné pripísať nadpriemernej úrovne produktivity v hlavných výrobných odvetviach kraja, kvalifikovanej

[1] ŠÚ SR. 2018. Naše regióny 2017. ISBN 978-80-8121-674-9

a vzdelanej pracovnej sile a tiež špecializácii na výrobu s vyššou technologickou úrovňou. Priemerná hrubá mzda je však najmä v porovnaním so susedným Bratislavským krajom stále konkurencieschopná. Priemerná hrubá mzda v sledovanom období rokov 2012 – 2016 zaznamenala nárast o 15,80 percenta, pri celoslovenskom porovnaní však ide o podpriemernú úroveň.

Tabuľka 9: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v TT kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Priemerná hrubá mzda	848	860	900	938	982	+4,69	+15,80

Zdroj: ŠÚ SR

Podnikateľská aktivita v regióne dosahuje nadpriemernú úroveň. Trnavský kraj zaznamenal jeden z najvyšších podielov podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku a zároveň tretiu najvyššiu koncentráciou podnikov na tisíc obyvateľov. Na významných zahraničných investorov sú naviazané aj menšie investície predovšetkým v subdodávateľskom segmente, čo sa odráža v treťom najvyššom podiely firiem so zahraničným vlastníkom spomedzi regiónov SR.

Tabuľka 10: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v TT kraji 2012 – 2016

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v p.b.)	Zmena 2012 - 2016 (v p.b.)
Podiel podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku (%)	10,27	9,97	9,71	9,03	9,34	-0,31	-0,92
Počet podnikov* na tisíc obyvateľov	27	30	32	30	33	+10,00	+22,22
Podiel podnikov* so zahraničným vlastníctvom na celkovom počte podnikov (%)	14,12	13,92	13,54	10,74	10,75	-0,01	-3,37

* V zmysle organizačnej štatistiky ŠÚ SR ide o všetky právnické osoby - podniky bez ohľadu na ich veľkostnú kategóriu.

Zdroj: ŠÚ SR

4.3. Nitriansky kraj

Nitriansky kraj patrí medzi ekonomicky rozvinutejšie regióny SR s rozvinutou a dobre diverzifikovanou skladbou ekonomických činností. Patrí medzi regióny s vysokou koncentráciou priemyslu a priamych zahraničných investícií, a to aj v konkurenčných segmentoch. Medzi ťažiskové odvetvia sústredené v regióne patrí automobilový, strojársky, elektrotechnický, chemický, papiernický a potravinársky priemysel. Jednotlivé segmenty výroby sú však geograficky rozložené. Firmy z jednotlivých odvetví sú prevažne sústredené v rozdielnych mestách v rámci kraja, čím získava miesta výroba a zloženie pracovných miest do istej miery homogénny charakter. Nitriansky okres ako jediný disponuje diverzifikovanou výrobou naprieč viacerými odvetviami.

Región je zároveň najrozvinutejším poľnohospodárskym regiónom z hľadiska výmery poľnohospodárskej plochy (viac ako 74 percent plochy kraja) aj produktivity miestnej poľnohospodárskej výroby. Kvalitná pôda, priaznivé podnebie a dostatok vodných zdrojov vytvárajú podmienky pre významnú produkciu obilnín, strukovín, olejnín, technickej repy a hrozna. Hrubá poľnohospodárska produkcia kraja tvorí takmer tretinu celonárodnej produkcie[2]. Živočíšna výroba je zameraná predovšetkým na chov hydiny a ošípaných.

Nitriansky kraj sa celkovo zaraďuje medzi regióny s nižšou hrubou pridanou hodnotou, ktorá navyše v sledovanom období rokov 2012 – 2016 rástla najpomalšie spomedzi všetkých regiónov SR. Situáciu však za horizontom sledovaného obdobia (za ktoré sú dostupné regionálne dáta) s najvyššou pravdepodobnosťou pozitívne ovplyvní výstavba a následná prevádzka štvrtého automobilového závodu na Slovensku pri Nitre. Za rok 2016 sa na tvorbe hrubej pridanej hodnoty najväčšou mierou podieľali priemysel (37 percent), ďalej segment obchodu, dopravy, ubytovania a stravovania (19,5 percent) a tiež poľnohospodárstvo (7,3 percenta).

Tabuľka 11: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v NR kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v%)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna hrubá pridaná hodnota	7 573	7 518	7 607	7 616	7 964	+4,57	+5,15

Zdroj: ŠÚ SR

Vzhľadom na výhodnú geografickú polohu, relatívne dobre rozvinutú ťažiskovú dopravnú infraštruktúru a zároveň kvalifikovanú a cenovo konkurenčnú pracovnú silu je Nitriansky región vysoko atraktívny pre priame zahraničné investície. Patrí medzi regióny s vyššou mierou PZI, ktorá v sledovanom období

[2] ŠÚ SR. 2016. Nitriansky kraj – charakteristika regiónu. Dostupné online: https://bit.ly/2R9RmPe

zaznamenala druhý najvyšší nárast hneď po Prešovskom kraji. Do týchto čísel sa neskôr výraznou mierou prejaví investícia štvrtého automobilového závodu na Slovensku a v priebehu nasledujúcich rokov aj ďalšie investície do súvisiaceho subdodávateľského segmentu.

Tabuľka 12: Výška priamych zahraničných investícií do NR kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)

	2011	2012	2013	2014	2015	Zmena 2014 - 2015 (v %)	Zmena 2011 - 2015 (v %)
Priame zahraničné investície	1 628	1 724	1 596	1 641	1 992	+21,36	+22,38

Zdroj: NBS

Zatiaľ čo na začiatku sledovaného obdobia dosahovala miera evidovanej nezamestnanosti hodnoty len o niečo nižšie ako celoslovenský priemer, Nitriansky kraj zaznamenal v nasledujúcich piatich rokoch jeden z najvýraznejších prepadov v nezamestnanosti. Dnes patrí k regiónom s najnižšími hodnotami. Tento trend bude ešte zvýraznený očakávaným nárastom výroby automobilového priemyslu v regióne.

Tabuľka 13: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v NR kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v p.b.)	Zmena 2013 - 2017 (v p.b.)
Miera evidovanej nezamestnanosti	12,52	11,21	9,71	6,96	4,05	-2,91	-8,47

Zdroj: ÚPSVaR

Priemerná hrubá mesačná mzda v Nitrianskom kraji sa v roku 2016 pohybovala približne na úrovni celoslovenského priemeru. V sledovanom období rokov 2012 – 2016 však zaznamenala druhý najrýchlejší nárast. Tento trend sa môže v nasledujúcich rokoch ešte posilniť vzhľadom na rýchlo sa zvyšujúcu saturáciu pracovného trhu, prítok zahraničných investícií, vzdelanú a kvalifikovanú pracovnú silu a tiež vzhľadom na disproporčne rýchly rast zamestnanosti v odvetviach s vyššou technologickou úrovňou a pridanou hodnotou.

Tabuľka 14: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v NR kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Priemerná hrubá mzda	776	789	835	860	915	+6,40	+17,91

Zdroj: ŠÚ SR

Nitra patrí medzi regióny s nadpriemernou podnikateľskou aktivitou, čo sa prejavuje vyšším podielom podnikajúcich fyzických osôb na populácií v produktívnom veku a tiež druhou najvyššou koncentráciou podnikov na tisíc obyvateľov hneď po Bratislave. Koncentrácia podnikov zároveň zaznamenala v sledovanom období druhý najvyšší nárast hneď po Žilinskom kraji. Významná investícia v automobilovej výrobe pritom prináša ďalšie príležitosti pre rozvoj firiem v subdodávateľskom reťazci. Nitriansky región má tiež najvyšší podiel podnikov so zahraničným vlastníctvom spomedzi všetkých regiónov SR.

Tabuľka 15: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v NR kraji 2012 – 2016

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v p.b.)	Zmena 2012 - 2016 (v p.b.)
Podiel podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku (%)	9,8	9,72	9,56	8,99	9,45	-0,46	-0,36
Počet podnikov* na tisíc obyvateľov	25	29	31	31	34	+9,68	+36,00
Podiel podnikov* so zahraničným vlastníctvom na celkovom počte podnikov (%)	22,65	22,71	23,31	18,76	18,72	+0,04	-3,93

* V zmysle organizačnej štatistiky ŠÚ SR ide o všetky právnické osoby - podniky bez ohľadu na ich veľkostnú kategóriu.

Zdroj: ŠÚ SR

4.4. Trenčiansky kraj

Trenčiansky kraj je jedným z najpriemyselnejších regiónov SR s dobre diverzifikovanou štruktúrou výroby aj pracovných miest. Najvýznamnejšie odvetvia zahŕňajú predovšetkým strojársky, chemický, elektrotechnický, textilný, sklársky, banský a potravinársky priemysel. Z ekonomického hľadiska ide o jeden z najrozvinutejších regiónov, ktorý disponuje hustou sieťou dopravnej infraštruktúry, kvalifikovanou a špecializovanou pracovnou silou a zároveň je atraktívny pre zahraničných investorov. Vzhľadom na vhodnú štruktúru priemyslu, priaznivú geografickú polohu a rozvinutú dopravnú infraštruktúru sú podniky v Trenčianskom kraji dobre zapojené aj do subdodávateľských reťazcov pre automobilový priemysel v iných regiónoch. Tieto faktory vytvárajú priaznivé podmienky pre rozvoj podnikania malých a stredných podnikov, najmä ak sú špecializované na ťažiskové odvetvia regiónu. Z hľadiska tvorby hrubej pridanej hodnoty patrí Trenčiansky kraj k priemerným regiónom. Podiel na jej tvorbe mali v roku 2016 predovšetkým priemysel (30 percent) a obchod, doprava, ubytovanie a stravovanie (20 percent).

Poľnohospodárska produkcia v Trenčianskom regióne patrí k menej produktívnym spomedzi regiónov SR. Poľnohospodárska pôda zaberá dve pätiny územia kraja, no vzhľadom na geografické a klimatické danosti ponúka rôznorodé podmienky pre pestovanie plodín. Rastlinná výroba nižšie položených častí regiónu je orientovaná na pšenicu, jačmeň a cukrovú repu, zatiaľ čo vyššie položené oblasti na pestovanie zemiakov. Na lúky a pasienky vo vyšších nadmorských výškach je naviazaný chov hovädzieho dobytka.

Tabuľka 16: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v TN kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v%)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna hrubá pridaná hodnota	6 433	6 422	6 536	6 707	6 821	+1,70	+6,03

Zdroj: ŠÚ SR

Trenčiansky región je konkurencieschopný a atraktívny pre zahraničných investorov. Patrí medzi kraje s vyšším objemom priamych zahraničných investícií, ktoré navyše stabilne rastú. Vysoká miera odvetvovej špecializácie a koncentrácia priemyselnej výroby v kombinácii s kvalifikovanou pracovnou silou vytvárajú podmienky pre ďalší nárast PZI aj za horizontom sledovaného obdobia.

Tabuľka 17: **Výška priamych zahraničných investícií do TN kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)**

	2011	2012	2013	2014	2015	Zmena 2014 - 2015 (v %)	Zmena 2011 - 2015 (v %)
Priame zahraničné investície	2 082	1 990	2 143	2 299	2 261	-1,68	+8,57

Zdroj: NBS

Miera evidovanej nezamestnanosti v regióne sa dlhodobo drží pod úrovňou priemerných hodnôt za celú SR. Pokrízové oživenie slovenskej ekonomiky dokázalo vďaka priemyselnému charakteru miestnej výroby priniesť v rámci sledovaného obdobia rokov 2013 – 2017 ďalší výrazný prepad v miere nezamestnanosti. Tá aktuálne patrí k najnižším v krajine. Starnutie obyvateľstva a relatívne nízka atraktivita Trenčianskeho kraja pre migračný prírastok obyvateľstva z iných regiónov však do budúcnosti vytvárajú obavy z nedostatku pracovnej sily.

Tabuľka 18: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v TN kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v p.b.)	Zmena 2013 - 2017 (v p.b.)
Miera evidovanej nezamestnanosti	10,74	9,56	7,71	5,85	3,53	-2,32	-7,21

Zdroj: ÚPSVaR

Priemerná hrubá mzda v Trenčianskom kraji dosahuje zľahka nadpriemerné hodnoty – za rok 2016 to bolo 105 percent národného priemeru. V rámci sledovaného obdobia rokov 2012 – 2016 však zaznamenala najvyšší, až 20-percentný, nárast spomedzi všetkých regiónov SR. Saturácia trhu práce, kvalifikovaná pracovná sila v ťažiskových segmentoch, rast zamestnanosti v priemyselnej výrobe s vyššou technologickou úrovňou a tiež nadpriemerná miera výskumu v technických odvetviach vytvárajú predpoklady pre pokračujúci rýchly rast priemernej hrubej mzdy.

Tabuľka 19: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v TN kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Priemerná hrubá mzda	798	821	872	909	960	+5,61	+20,30

Zdroj: ŠÚ SR

Podnikateľská aktivita v Trenčianskom regióne dosahuje vo všetkých metrikách priemerné hodnoty – a to za posledné zverejnené dáta aj za päťročný vývoj. Vzhľadom na všeobecne priaznivé ekonomické podmienky, vhodnú dispozíciu výrobných odvetví, stabilne sa zvyšujúci prítok priamych zahraničných investícií a tiež silný rozvojový potenciál regiónu však existujú silné predpoklady pre ďalší stabilný nárast podnikateľskej aktivity.

Tabuľka 20: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v TN kraji 2012 – 2016

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v p.b.)	Zmena 2012 - 2016 (v p.b.)
Podiel podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku (%)	9,92	9,72	9,34	8,74	8,97	-0,23	-0,95
Počet podnikov* na tisíc obyvateľov	22	24	26	26	28	+7,69	+27,27
Podiel podnikov* so zahraničným vlastníctvom na celkovom počte podnikov (%)	10,14	9,69	9,5	7,47	7,36	+0,11	-2,78

* V zmysle organizačnej štatistiky ŠÚ SR ide o všetky právnické osoby - podniky bez ohľadu na ich veľkostnú kategóriu.

Zdroj: ŠÚ SR

4.5. Žilinský kraj

Žilinský kraj patrí k výrazne priemyselne orientovaným regiónom SR. Na hrubej pridanej hodnote kraja sa priemysel v roku 2016 podieľal dominantnými 27,5 percentami. Štruktúru miestnej produkcie a tiež príležitosti pre podnikanie a pracovné miesta v subdodávateľskom segmente do veľkej miery utvárajú významné zahraničné investície do automobilového priemyslu a súvisiacich odvetví. Priemysel v regióne celkovo zahŕňa všetky hlavné sektory a je relatívne rovnomerne rozložený. Významný podiel na výrobe majú aj spoločnosti v odvetviach strojárstva, elektrotechniky, metalurgie, spracovania dreva a papiera. Región má tiež relatívne rozvinutú výskumnú a vývojovú základňu – obzvlášť v ťažiskových segmentoch logistiky, strojárstva a informačných a komunikačných technológií.

Región má výhodnú geografickú polohu na kľúčových cestných a železničných trasách spájajúcich západné a východné Slovensko. Zároveň ťaží z blízkosti priemyselných centier v Českej republike a Poľsku. Táto skutočnosť vytvára bohaté podnikateľské príležitosti v segmente logistiky a tiež z hľadiska zapojenia miestnych podnikov do cezhraničných subdodávateľských reťazcov v doprave a výrobe. Segment obchodu, dopravy, ubytovania a stravovania mal v roku 2016 v Žilinskom kraji druhý najvýznamnejší podiel na tvorbe regionálnej hrubej pridanej hodnoty (16,8 percenta).

Bohatý výskyt minerálnych a termálnych vôd spolu s koncentráciou prírodných a kultúrnych pamiatok vytvárajú podnikateľské a pracovné príležitosti aj v segmente cestovného ruchu.

Tabuľka 21: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v ZA kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v%)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna hrubá pridaná hodnota	7 300	7 334	7 581	7 868	8 047	+2,27	+10,22

Zdroj: ŠÚ SR

Žilinský kraj sa dlhodobo vyznačuje vysokou atraktivitou pre investorov. Výhodná geografická poloha v blízkosti priemyselných centier v Českej republike a Poľsku, silná výrobná základňa, konkurencieschopná úroveň miezd a predchádzajúca ťažisková investícia v automobilovom priemysle naďalej priťahujú nové priame zahraničné investície. Tie navyše nad rámec celonárodného priemeru smerujú aj do výskumu a vývoja. Celkový objem PZI v Žilinskom kraji dosiahol v roku 2015 druhú najvyššiu hodnotu hneď po Bratislave a v horizonte päťročného skúmaného obdobia tretí najvyšší nárast, ktorý má navyše stabilnú tendenciu.

Tabuľka 22: Výška priamych zahraničných investícií do ZA kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)

	2011	2012	2013	2014	2015	Zmena 2014 - 2015 (v %)	Zmena 2011 - 2015 (v %)
Priame zahraničné investície	2 702	2 688	2 722	2 723	3 051	+12,06	+12,94

Zdroj: NBS

Žilinský kraj sa vyznačuje dlhodobo podpriemernou úrovňou evidovanej nezamestnanosti, ktorá v kontexte celoslovenského ekonomického trendu zaznamenala v sledovanom období rokov 2013 – 2017 výrazný prepad. Žilina tak dnes patrí k regiónom s nízkou nezamestnanosťou. Z hľadiska geografickej štruktúry je však najvyšší počet pracovných príležitostí sústredený v okresoch Žilina a Martin, pričom vo zvyšných okresoch je úroveň nezamestnanosti mierne vyššia.

Tabuľka 23: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v ZA kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v p.b.)	Zmena 2013 - 2017 (v p.b.)
Miera evidovanej nezamestnanosti	12,51	10,91	8,86	6,92	4,70	-2,22	-7,81

Zdroj: ÚPSVaR

Priemerná hrubá mzda v Žilinskom kraji dosiahla za rok 2016 hodnotu 960 eur, čo predstavovalo 105 percent národného priemeru. V rámci sledovaného päťročného obdobia ide o tretí najvýraznejší nárast spomedzi všetkých regiónov. Vzhľadom na pokračujúci rozmach priemyselnej výroby je možné očakávať pokračovanie silného rastového tempa priemernej hrubej mzdy v regióne, najmä ak bude posilnené postupným zvyšovaním koncentrácie vysoko kvalifikovaných a dobre platených pozícií v oblasti výskumu a vývoja.

Tabuľka 24: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v ZA kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Priemerná hrubá mzda	816	839	877	920	960	+4,35	+17,65

Zdroj: ŠÚ SR

Podnikateľská aktivita v regióne vykazuje nadpriemerné hodnoty, a to najmä pri podiele podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku. Dosahuje druhú najvyššiu úroveň v rámci celej SR. Koncentrácia podnikov v pomere na tisíc obyvateľov bola v roku 2016 síce stále nižšia ako celoslovenský priemer, no v sledovanom päťročnom období zároveň zaznamenala najvýraznejší nárast spomedzi všetkých regiónov. V kontexte všeobecnej ekonomickej konjunktúry, prítoku priamych zahraničných investícií a silnej priemyselnej základne Žilinského kraja je možné očakávať pokračujúce posilňovanie podnikateľskej aktivity v regióne aj v nasledujúcich rokoch.

Tabuľka 25: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v ZA kraji 2012 – 2016

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v p.b.)	Zmena 2012 - 2016 (v p.b.)
Podiel podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku (%)	11,57	11,55	11,48	10,70	11,09	-0,39	-0,48
Počet podnikov* na tisíc obyvateľov	22	25	28	29	31	+6,90	+40,91
Podiel podnikov* so zahraničným vlastníctvom na celkovom počte podnikov (%)	8,38	8,68	8,75	7,47	7,59	-0,12	-0,80

* V zmysle organizačnej štatistiky ŠÚ SR ide o všetky právnické osoby - podniky bez ohľadu na ich veľkostnú kategóriu.

Zdroj: ŠÚ SR

4.6. Banskobystrický kraj

Banskobystrický kraj je relatívne menej rozvinutým a pomalšie rastúcim regiónom s dlhodobo vysokou mierou nezamestnanosti a nižšou konkurenčnou schopnosťou. Z hľadiska vytvorenej hrubej pridanej hodnoty dosiahol v roku 2016 najslabšie výsledky spomedzi všetkých krajov a na celkových číslach za SR sa podieľal iba 8,77 percentami. Regionálnu hrubú pridanú hodnotu vytváral v roku 2016 v najväčšej miere segment priemyslu (25,1 percenta), nasledovaný segmentom obchodu, dopravy, ubytovania a stravovania (18,7 percenta), a relatívne vysoké zastúpenie malo aj poľnohospodárstvo a

lesníctvo (7,8 percenta).

Priemyselná výroba je koncentrovaná v severnej časti kraja a orientuje sa prevažne na segmenty hutníctva, strojárstva, drevárstva a farmaceutiky. V severných častiach regiónu má z ekonomických činností významné zastúpenie aj ťažba a spracovanie dreva. Samotné krajské mesto je ekonomicky orientované skôr na segment služieb a obchodu. V južnej časti kraja je potom sústredená poľnohospodárska a potravinárska výroba. Zdroje minerálnych a termálnych vôd, koncentrácia stredísk zimných športov, častí územia piatich národných parkov a kultúrno-spoločenské pamiatky slovenského aj svetového významu vytvárajú významné podnikateľské príležitosti aj v oblasti cestovného ruchu.

Geograficky členitý terén je dlhodobo prekážkou vybudovania primeranej dopravnej infraštruktúry v regióne, čo sa ukázalo ako podmieňujúci faktor pri rozložení kľúčovej priemyselnej výroby. Zároveň prehlbuje problém všeobecne nízkej mobility pracovnej sily. Výsledkom sú zásadné sociálne a ekonomické disparity vo vnútri Banskobystrického kraja. Zatiaľ čo severozápadná časť je relatívne rozvinutá, na juhovýchode sú koncentrované niektoré z najmenej rozvinutých okresov.

Tabuľka 26: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v BB kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v%)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna hrubá pridaná hodnota	5 750	5 942	5 958	6 251	6 437	+2,97	+11,96

Zdroj: ŠÚ SR

Banská Bystrica v roku 2015 získala najnižší objem priamych zahraničných investícií spomedzi všetkých regiónov. Z celkového objemu PZI smerovaných na Slovensko v danom roku tvorili iba 1,9 percenta. V sledovanom období rokov 2011 – 2015 zároveň Banskobystrický kraj zaznamenal ich najvýraznejší prepad. Región je tak aktuálne pre svoje zložité geografické členenie, nedobudovanú dopravnú infraštruktúru, nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily a relatívne menej rozvinutú priemyselnú základňu najmenej atraktívny pre zahraničných investorov.

Tabuľka 27: Výška priamych zahraničných investícií do BB kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)

	2011	2012	2013	2014	2015	Zmena 2014 - 2015 (v %)	Zmena 2011 - 2015 (v %)
Priame zahraničné investície	1,106	1,075	734	761	785	+3,19	-29,04

Zdroj: NBS

Región Banskej Bystrice patrí medzi tri kraje s najvyššou evidovanou mierou nezamestnanosti. Vplyvom pokrízového oživenia ekonomiky zaznamenal región jeden z najvýraznejších prepadov nezamestnanosti, napriek tomu však miestna ekonomika ešte stále nebola schopná zapojiť do trhu práce významnú časť ekonomicky aktívneho obyvateľstva. Banskobystrický kraj je navyše charakteristický významnými vnútornými disparitami v geografickom rozložení pracovných príležitostí. Zatiaľ čo okresy na severozápade kraja, kde je prevažne sústredený miestny priemysel, vykazujú len priemernú mieru nezamestnanosti, v okresoch na juhovýchode kraja dlhodobo pretrváva nezamestnanosť na vysokých úrovniach.

Tabuľka 28: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v BB kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v p.b.)	Zmena 2013 - 2017 (v p.b.)
Miera evidovanej nezamestnanosti	18,26	17,22	14,94	12,80	8,67	-4,13	-9,59

Zdroj: ÚPSVaR

Priemerná hrubá nominálna mesačná mzda v regióne dosiahla v roku 2016 približnú úroveň celoslovenského priemeru. V rámci sledovaného obdobia rokov 2012 – 2016 však patrí medzi kraje s jej rýchlejším rastom. Ešte stále relatívne nižšia úroveň miezd (pri porovnaní s rozvinutejšími regiónmi) predstavuje z hľadiska podnikateľského prostredia konkurenčnú výhodu pre miestne podniky.

Tabuľka 29: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v BB kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Priemerná hrubá mzda	772	798	845	866	908	+4,85	+17,62

Zdroj: ŠÚ SR

Banskobystrický kraj je v porovnaní s celoslovenským priemerom charakterizovaný relatívne nižšou mierou podnikateľskej aktivity. No zatiaľ čo podiel podnikajúcich fyzických osôb na populácii v produktívnom veku v súvislosti s celoslovenským trendom mierne poklesol, koncentrácia podnikov na tisíc obyvateľov zaznamenala v sledovanom období významný nárast. Spolu s postupným ekonomickým rozvojom kraja je možné očakávať ďalší nárast podnikateľskej aktivity. Nízky podiel podnikov so zahraničným vlastníkom odráža aktuálne najnižšiu atraktivitu Banskobystrického kraja z hľadiska priamych zahraničných investícií.

Tabuľka 30: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v BB kraji 2012 – 2016

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v p.b.)	Zmena 2012 - 2016 (v p.b.)
Podiel podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku (%)	8,86	8,92	8,68	8,02	8,21	-0,19	-0,65
Počet podnikov* na tisíc obyvateľov	21	24	26	26	29	+11,54	+38,10
Podiel podnikov* so zahraničným vlastníctvom na celkovom počte podnikov (%)	8,73	8,93	8,65	6,61	7,07	-0,46	-1,66

* V zmysle organizačnej štatistiky ŠÚ SR ide o všetky právnické osoby - podniky bez ohľadu na ich veľkostnú kategóriu.

Zdroj: ŠÚ SR

4.7. Košický kraj

Košický kraj je ekonomicky relatívne rozvinutým, atraktívnym a konkurencieschopným regiónom. Regionálna hrubá pridaná hodnota za rok 2016 dosiahla v absolútnom vyjadrení druhú najvyššiu úroveň po regióne hlavného mesta. Hlavnú zložku miestnych ekonomických aktivít tvorí priemysel, ktorý sa na hrubej pridanej hodnote regiónu v roku 2016 podieľal 30,2 percentami, nasledoval segment obchodu, dopravy, ubytovania a stravovania s 21 percentami. Segment informácií a komunikácie tu mal s 5,9 percentami proporčne najvyššie zastúpenie na tvorbe hrubej pridanej hodnoty zo všetkých slovenských regiónov. Ťažiskovými ekonomickými odvetviami v Košickom kraji sú tradične hutnícky, strojársky, chemický, elektrotechnický a potravinársky priemysel. Proporčne najvyšší podiel ma hutníctvo, ktoré tvorí viac ako polovicu priemyselnej produkcie regiónu. V ostatných rokoch je možné pozorovať citeľný nárast ekonomickej aktivity v segmente informačných a komunikačných technológií, ktorý vytvára podnikateľské príležitosti a pracovné miesta s vysokou pridanou hodnotou. Košický kraj vďaka koncentrácii prírodných aj kultúrnych pamiatok na svojom území ponúka významné podnikateľské príležitosti aj v segmente cestovného ruchu a agroturizmu.

V južných a východných častiach regiónu má kľúčový význam poľnohospodárska a potravinárska výroba. Poľnohospodárska pôda zaberá polovicu výmery kraja a vďaka priaznivému podnebiu a úrodnej pôde Východoslovenskej nížiny patrí Košický kraj z hľadiska poľnohospodárskej produkcie k najvýznamnejším regiónom Slovenska. Na prevažne nížinatom juhu regiónu sa pestujú obilniny, olejniny a vinič, na hornatejšom severe menej náročné plodiny.

Tabuľka 31: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v KE kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v%)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna hrubá pridaná hodnota	7 618	7 733	7 962	8 404	8 473	+0,82	+11,21

Zdroj: ŠÚ SR

Z hľadiska objemu umiestnených priamych zahraničných investícií sa Košický kraj radí medzi atraktívnejšie regióny. Objem PZI však nemá jasnú rastovú tendenciu a v horizonte päťročného obdobia 2011 – 2015 zaznamenal dokonca mierny pokles o 4,66 percenta. Do budúcnosti má dobrú vyhliadku na pritiahnutie vyšších objemov zahraničného kapitálu práve silný segment informačných a komunikačných technológií v regióne.

Tabuľka 32: Výška priamych zahraničných investícií do KE kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)

	2011	2012	2013	2014	2015	Zmena 2014 - 2015 (v %)	Zmena 2011 - 2015 (v %)
Priame zahraničné investície	2 586	2 476	2 554	2 723	2 465	-9,47	-4,66

Zdroj: NBS

Pre Košický kraj sú typické významné ekonomické a sociálne disparity v rámci samotného regiónu, ktoré vyplývajú aj z geografického rozloženia ekonomických aktivít. Priemyselná výroba a spolu s ňou aj najväčší podiel pracovných príležitosti je koncentrovaných v okresoch mesta Košice. Tie vykazujú mieru nezamestnanosti pod úrovňou celoslovenského priemeru, zatiaľ čo zvyšné okresy trpia vysokou či veľmi vysokou nezamestnanosťou. V rámci Košického kraja sú zároveň koncentrované najmenej rozvinuté okresy. Celkovo patrí Košický kraj k trojici regiónov s najvyššou mierou evidovanej nezamestnanosti, hoc v sledovanom päťročnom období bol zaznamenaný jej výrazný pokles.

Tabuľka 33: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v KE kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v p.b.)	Zmena 2013 - 2017 (v p.b.)
Miera evidovanej nezamestnanosti	17,23	15,92	14,39	12,76	9,94	-2,82	-7,29

Zdroj: ÚPSVaR

Priemerná hrubá mzda dosiahla v roku 2016 hodnotu 986 eur, čo je 108 percent celoslovenského priemeru. Rozvoj segmentu informačných a komunikačných technológií v regióne vytvára priestor pre tvorbu pracovných miest s vysokou pridanou hodnotou a vysokým ohodnotením, ktoré majú potenciál mzdovú úroveň v regióne naďalej zvyšovať. Priemerná hrubá mzda v sledovanom období 2012 - 2016 narástla o 15,59 percenta, čo je však pri porovnaní so zvyšnými regiónmi SR najpomalšie tempo. Čísla za celý región sú vo všetkých ohľadoch skreslené vysokou ekonomickou výkonnosťou mesta Košice, ktorá je kontrastná s celým zvyškom Košického kraja.

Tabuľka 34: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v KE kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Priemerná hrubá mzda	853	883	925	947	986	+4,12	+15,59

Zdroj: ŠÚ SR

Košický kraj dlhodobo patrí medzi regióny s podpriemernou podnikateľskou aktivitou. Podiel podnikajúcich fyzických osôb na populácii v produktívnom veku bol za rok 2016 najnižší z celej SR a koncentrácia podnikov na tisíc obyvateľov druhá najnižšia z celej SR. V sledovanom päťročnom období počet podnikov na tisíc obyvateľov zaznamenal nárast, no stále nedosahuje úroveň západných regiónov. Táto situácia predstavuje významnú príležitosť pre rozvoj podnikateľských aktivít v Košickom kraji.

Tabuľka 35: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v KE kraji 2012 – 2016

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v p.b.)	Zmena 2012 - 2016 (v p.b.)
Podiel podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku (%)	7,11	7,13	6,83	6,21	6,27	-0,06	-0,84

Počet podnikov* na tisíc obyvateľov	21	23	25	25	27	+8,00	+28,57
Podiel podnikov* so zahraničným vlastníctvom na celkovom počte podnikov (%)	9,73	9,48	9,75	7,00	7,15	-0,15	-2,58

* V zmysle organizačnej štatistiky ŠÚ SR ide o všetky právnické osoby - podniky bez ohľadu na ich veľkostnú kategóriu.

Zdroj: ŠÚ SR

4.8. Prešovský kraj

Prešovský kraj je relatívne menej rozvinutým regiónom s dlhodobo vysokou mierou nezamestnanosti a výraznými ekonomickými a sociálnymi disparitami vnútri regiónu, no s vysokým rastovým potenciálom a vysokou atraktivitou pre priame zahraničné investície. Problémy kraja zvýrazňuje slabo rozvinutá sieť dopravnej infraštruktúry, ktorá je navyše v do veľkej miery zlom technickom stave. Z hľadiska tvorby regionálnej hrubej pridanej hodnoty dosiahol región v roku 2016 druhú najnižšiu úroveň hneď po Banskobystrickom kraji, v päťročnom sledovanom období však zaznamenal jej nadpriemerný nárast. Na tvorbe regionálnej hrubej pridanej hodnoty mali v roku 2016 najvyšší podiel priemysel (24,7 percenta) nasledovaný segmentom obchodu, dopravy, ubytovania a stravovania (20,1 percenta) a stavebníctvom (12,4 percenta).

Priemysel v kraji je diverzifikovaný, no nie je výrazne orientovaný na žiadne špecifické odvetvie. Najväčší podiel na miestnej produkcii majú potravinársky, textilný, strojársky a chemický priemysel. Významné zastúpenie na ekonomických aktivitách v Prešovskom kraji má aj poľnohospodárstvo. Rastlinná výroba je orientovaná predovšetkým na zemiaky, obilniny, krmoviny a olejniny, zatiaľ čo živočíšna výroba prevažne na chov hovädzieho dobytka. Významné príležitosti pre podnikanie a tvorbu pracovných miest ponúka cestovný ruch, a to najmä v oblasti Vysokých Tatier.

Tabuľka 36: Hrubá pridaná hodnota vytvorená v PO kraji 2012 – 2016 (v mil. eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v%)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna hrubá pridaná hodnota	5 948	5 989	6 183	6 438	6 735	+4,62	+13,24

Zdroj: ŠÚ SR

Nakoľko Prešovský kraj patrí medzi ekonomicky najmenej rozvinuté regióny, táto skutočnosť sa odrazila aj v celkovom objeme získaných priamych zahraničných investícií. Ten bol v roku 2015 druhý najnižší hneď po Banskobystrickom kraji. Silný rastový potenciál regiónu sa však zároveň odrazil v náraste objemu PZI v rámci sledovaného päťročného obdobia. Nárast až o 95,64 percenta bol s vysokým náskokom najvýraznejší spomedzi všetkých regiónov SR.

Tabuľka 37: Výška priamych zahraničných investícií do PO kraja 2011 – 2015 (v mil. eur)

	2011	2012	2013	2014	2015	Zmena 2014 - 2015 (v %)	Zmena 2011 - 2015 (v %)
Priame zahraničné investície	474	517	552	656	928	+41,42	+95,64

Zdroj: NBS

Nízka úroveň ekonomickej rozvinutosti Prešovského regiónu sa odráža aj v dlhodobo vysokých mierach evidovanej nezamestnanosti. V kontexte všeobecného ekonomického oživenia slovenskej ekonomiky však zaznamenal Prešovský kraj v rámci sledovaného obdobia rokov 2013 – 2017 jej najvýraznejší prepad spomedzi všetkých regiónov SR. Jedným zo špecifík miestnej ekonomiky sú výrazné vnútroregionálne disparity, ktoré sú výrazné práve pri miere nezamestnanosti. Zatiaľ čo okresy Prešov, Poprad a Stará Ľubovňa evidujú nezamestnanosť mierne nad úrovňou celoslovenského priemeru, vo zvyšku kraja je nezamestnanosť nadpriemerná až vysoká. Tento problém je ďalej zvýraznený koncentráciou najmenej rozvinutých okresov v Prešovskom kraji.

Tabuľka 38: Miera nezamestnanosti vypočítaná z počtu disponibilných UoZ v PO kraji 2013 – 2017 (v % k 31.12.)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v p.b.)	Zmena 2013 - 2017 (v p.b.)
Miera evidovanej nezamestnanosti	19,35	17,45	15,50	13,91	9,68	-4,23	-9,67

Zdroj: ÚPSVaR

Priemerná hrubá mzda za rok 2016 bola v Prešovskom kraji najnižšia spomedzi všetkých regiónov SR. Pri hodnote 833 eur dosiahla len 91 percent celoslovenského priemeru. V sledovanom období rokov 2012 – 2016 síce zaznamenala citeľný rast, ten však pri porovnaní najmä s ekonomicky rozvinutejšími regiónmi na západe krajiny nesľubuje mzdovú konvergenciu.

Tabuľka 39: Priemerná nominálna hrubá mesačná mzda v PO kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Priemerná hrubá mzda	718	736	771	800	833	+4,13	+16,02

Zdroj: ŠÚ SR

Pre Prešovský kraj je charakteristická nízka úroveň podnikateľskej aktivity, ktorá je dokonca jednou z najslabších spomedzi všetkých regiónov SR. Prešovský región vykazuje najnižšiu koncentráciu podnikov na tisíc obyvateľov a tiež podpriemerný podiel podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku. Koncentrácia podnikov s rozvojom miestnej ekonomiky postupne rastie, no stále výrazne zaostáva za ekonomicky rozvinutejšími regiónmi. Táto situácia zrejme pretrvá aj v najbližších rokoch za horizontom sledovaného obdobia. Prešovský región taktiež vykázal najnižší podiel podnikov so zahraničným vlastníctvom.

Tabuľka 40: Organizačná štatistika podnikov a podnikajúcich fyzických osôb v PO kraji 2012 – 2016

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v p.b.)	Zmena 2012 - 2016 (v p.b.)
Podiel podnikajúcich fyzických osôb na obyvateľstve v produktívnom veku (%)	9,80	9,65	9,26	8,59	8,86	-0,27	-0,94
Počet podnikov* na tisíc obyvateľov	18	23	25	25	27	+8,00	+50,00
Podiel podnikov* so zahraničným vlastníctvom na celkovom počte podnikov (%)	6,13	5,83	5,77	4,35	4,74	-0,39	-1,39

* V zmysle organizačnej štatistiky ŠÚ SR ide o všetky právnické osoby - podniky bez ohľadu na ich veľkostnú kategóriu.

Zdroj: ŠÚ SR

5. Porovnanie podmienok pre podnikanie MSP v regiónoch SR

Medzi faktory, ktoré majú zásadný vplyv na kvalitu miestneho podnikateľského prostredia, patrí prístup podnikov k fyzickej infraštruktúre, energiám, internetu a ďalším komerčným službám. Pre úspešnú realizáciu ich podnikateľských aktivít sú nevyhnutným predpokladom. Dáta diferencované podľa jednotlivých regiónov nie sú k dispozícii, hodnotenie za celú SR však ponúka monografia GEM Slovensko 2016. Prístup slovenských podnikov ku komerčnej infraštruktúre a službám pre podnikanie bol za obdobie rokov 2011 až 2016 celkovo hodnotený skôr priaznivo. K miernemu zhoršeniu celkového stavu došlo len v rokoch 2015 a 2016. Hodnoteniu v tejto oblasti dominuje prístup slovenských podnikov k dobrým bankovým službám, ktorý v sledovanom šesťročnom období dosiahol úroveň nad priemerom krajín Európy. Prístup k dobrým právnym a účtovným službám bol v rovnakom období taktiež hodnotený pozitívne, pričom stav na Slovensku bol iba mierne horší ako priemer krajín Európy. Rýchlosť prístupu a cenová dostupnosť energií a služieb bola za obdobie rokov 2011 až 2016 hodnotená lepšie ako priemer európskych krajín, rovnako tak rýchlosť prístupu ku komunikáciám a ich cenová dostupnosť.

Územie Slovenska je z hľadiska prístupu na internet výborne pokryté naprieč všetkými regiónmi. Podľa dát Štatistického úradu za rok 2016 mal prístup na internet prostredníctvom pevného pripojenia najvyšší podiel domácností v Bratislavskom kraji (85,3 percenta) a najnižší podiel v Nitrianskom kraji (78,1 percenta). Vzhľadom na technologické a užívateľské trendy, ktoré kladú vysoký dôraz na mobilné pripojenie, sú však smerodajnejšie dáta o prístupe k bezdrôtovým sieťam. Okrem služieb pre smartfóny a iné mobilné zariadenia umožňujú prístup na internet aj domácnostiam a podnikom v oblastiach, kde nie je vybudovaná fyzická sieťová infraštruktúra. Štvorica mobilných operátorov pôsobiacich na Slovensku má podľa nimi zverejnených dát k polovici roka 2018 pokrytú najrýchlejším širokopásmovým internetom (LTE) drvivú väčšinu obyvateľstva – O2 94,2 percenta, Telekom 93 percent, Orange 90 percent a 4ka 70 percent. Náhľad na skutočné využívanie mobilných internetových služieb ponúkajú údaje Úradu pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb. Podľa zverejnených dát boli na Slovensku v druhom polroku 2017 evidované takmer 4 milióny SIM kariet (3G a LTE), ktoré boli aktívne využívané pre prístup na širokopásmový internet.

Táto kapitola bude ďalej zameraná na porovnanie podmienok pre podnikanie v jednotlivých regiónoch na základe zhodnotenia miestnych ekonomických špecifík a regionálne diferencovaných dát o cenách nehnuteľností, cenách práce, kúpyschopnosti obyvateľstva, dostupnosti pracovnej sily a taktiež dostupnosti a kvalite dopravnej a vzdelávacej infraštruktúry.

5.1. Bratislavský kraj

Bratislavský kraj ponúka dobre diverzifikované podnikateľské príležitosti v odvetviach s vysokou pridanou hodnotou. V rámci priemyslu je tu koncentrovaná výroba s vyššou technologickou úrovňou, ktorá je predpokladom pre pokračujúci rast produktivity a konkurenčnej schopnosti miestnych podnikov. Tento predpoklad je kľúčový pre udržanie tempa s rastúcimi cenami práce v regióne. Na pomery SR majú podniky pôsobiace v Bratislavskom kraji navyše k dispozícii nadpriemerne rozvinutú výskumnú a vývojovú základňu, ktorá je posilnená iniciatívami prepájajúcimi akademický výskum s potrebami podnikov. Na európske pomery však objem súkromných investícií do výskumu a vývoja zaostáva, pričom to isté platí aj o systematickej spolupráci akademického a súkromného sektora. Bratislavský kraj je tiež slovenským centrom inovatívneho podnikania a kreatívneho priemyslu. Umožňuje to dobrá dostupnosť technických aj komerčných služieb, dostupnosť vysoko vzdelanej a kvalifikovanej pracovnej sily a tiež rozvinutá sieť podnikateľských inkubátorov, akcelerátorov a ďalších podporných mechanizmov. Región hlavného mesta je jediným z celej SR, kde segment obchodu a služieb v zložení ekonomických činností prevláda nad priemyselnou výrobou. Miestny trh sa vysoko špecializuje na trhové služby, ktoré majú najmä v segmentoch odborného poradenstva, IKT a technicky orientovaných výskumných činností predpoklad pre vysoký rast produktivity aj ziskovosti.

Pre Bratislavský kraj sú dlhodobo typické najvyššie náklady na podnikanie spomedzi všetkých regiónov SR. Najvyššiu úroveň tu dosahuje cena práce, ktorá navyše v sledovanom období rokov 2012 – 2016 zaznamenala ďalší významný nárast. Rovnaká je situácia pri cenách nehnuteľností. Ich úroveň bola v roku 2017 takmer dvojnásobná oproti Košickému kraju, ktorý bol druhým najdrahším regiónom SR. Ceny nehnuteľností v regióne hlavného mesta navyše zaznamenali za predchádzajúce päťročné obdobie druhý najrýchlejší nárast hneď po Trenčianskom kraji. Kúpyschopnosť miestneho obyvateľstva je však taktiež najvyššia spomedzi všetkých regiónov. V dôsledku toho, že čisté peňažné príjmy rástli viac ako trojnásobne rýchlejšie než čisté peňažné výdavky, Bratislavský kraj zaznamenal aj najvyšší rast kúpyschopnosti z celej SR.

Tabuľka 41: Priemerná cena práce v BA kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna cena práce	1 601	1 629	1 749	1 787	1 862	+4,20	+16,30

Zdroj: Vlastný prepočet na základe dát ŠÚ SR o priemernej hrubej mzde a príslušných odvodových nákladoch za zamestnávateľa

Tabuľka 42: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v BA kraji 2013 – 2017 (v eur za m2)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Cena nehnuteľností	1 660	1 648	1 693	1 790	1 896	+5,92	+14,22

Zdroj: NBS

Tabuľka 43: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v BA kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Čisté peňažné príjmy	469	487	509	554	576	+3,97	+22,95
Čisté peňažné výdavky	409	422	421	436	436	0,00	+6,52
Rozdiel príjmov a výdavkov	59	65	88	118	140	+18,64	+137,29

Zdroj: ŠÚ SR

Dostupnosť pracovnej sily v Bratislavskom regióne začína byť v dôsledku pokrízovej ekonomickej konjunktúry problematická. Zatiaľ čo v roku 2013 sa o jedno voľné pracovné miesto uchádzalo v priemere 20,7 disponibilných UoZ, ku koncu roka 2017 tento pomer dosiahol hodnotu 0,8. V regióne je tak viac voľných pracovných miest ako evidovaných nezamestnaných. Štruktúra UoZ podľa dĺžky trvania nezamestnanosti navyše ukazuje, že viac ako polovicu tvoria len krátkodobo nezamestnaní, ktorí v evidencii figurujú menej ako sedem mesiacov. V horizonte sledovaného obdobia rokov 2013 – 2017 je tiež zrejmý výrazný, až 62,2-percentný, pokles v počte dlhodobo nezamestnaných. Nedostatok pracovnej sily čiastočne kompenzuje migračný prírastok obyvateľstva prichádzajúceho z iných regiónov, ktorý je vzhľadom na dynamický rozvoj Bratislavského kraja už dlhodobým trendom.

Tabuľka 44: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v BA kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet voľných pracovných miest	1 050	2 432	4 848	8 643	15 537	+79,76	+1379,71
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní menej ako 7 mesiacov	8 897	8 705	8 027	7 610	6 380	-16,16	-28,29

Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní 7 -12 mesiacov	5 521	5 062	4 233	3 442	2 569	-25,36	-53,47
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní viac ako 12 mesiacov	7 362	7 833	7 022	5 309	2 783	-47,58	-62,20
Celkový počet disponibilných UoZ	21 780	21 600	19 282	16 361	11 732	-28,29	-46,13
Počet disponibilných UoZ na jedno VPM	20,7	8,9	4,0	1,9	0,8	-60,11	-96,36

Zdroj: ÚPSVaR

V horizonte sledovaného obdobia rokov 2013 – 2017 však môžeme ako kompenzáciu nedostatku pracovnej sily pozorovať aj nový výrazný trend v migrácii pracovnej sily zo zahraničia. Počet cudzincov pracujúcich v Bratislavskom kraji narástol v päťročnom období o 231,33 percenta. Pri celkovom počte 17 332 cudzincov, ktorí v Bratislave pracovali ku koncu decembra 2017, ide o ich najvyššiu koncentráciu spomedzi všetkých slovenských krajov.

Tabuľka 45: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v BA kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet legálne pracujúcich cudzincov v regióne	5 231	7 590	9 370	12 048	17 332	+43,86	+231,33

Zdroj: ÚPSVaR

Bratislavský región je vysoko dostupný z hľadiska všetkých druhov dopravy. Existujúce diaľničné komunikácie prepájajú región so zvyškom Slovenska, Rakúskom, Maďarskom aj Českou republikou. Vzhľadom na polohu regiónu ako významnej medzinárodnej križovatky ciest je miestna diaľničná infraštruktúra exponovaná z hľadiska medzinárodného tranzitu. Dynamický rozvoj Bratislavského kraja a neustály migračný prírastok obyvateľstva zároveň spôsobuje celkovo vysokú vyťaženosť všetkých typov cestných komunikácií v kraji z hľadiska osobnej aj nákladnej dopravy. Medzi najvyťaženejšie komunikácie patrí úsek diaľnice D1 medzi Sencom a Bratislavou (ktorý je najvyťaženejším cestným úsekom na Slovensku) a tiež komunikácie spájajúce Bratislavu s prímestskými oblasťami. Vysokú prehustenosť cestnej dopravy v najbližších rokoch odľahčí rozširovanie diaľnice D1 spolu s výstavbou obchvatu hlavného mesta v podobe diaľnice D4 a tiež rýchlostnej cesty R7 v smere na Dunajskú Stredu. Dopravu na exponovaných cestách II. a III. triedy však naďalej budú komplikovať chýbajúce obchvaty miest a obcí v bezprostrednom okolí Bratislavy, ktoré sú vysoko vyťažené dennou dopravou obyvateľov za prácou.

Hlavná stanica je najväčšou a najvýznamnejšou železničnou križovatkou na Slovensku prepájajúcou hlavné mesto so zvyškom krajiny a zároveň aj s Českou republikou, Rakúskom, Poľskom a Maďarskom. Pre majetkové spory však dlhodobo viazne jej potrebná technická rekonštrukcia a navýšenie kapacity. V Bratislave sa nachádza aj najvýznamnejšie letisko na Slovensku s pravidelnými medzinárodnými letmi. Taktiež sa tu nachádza významný riečny prístav, ktorý umožňuje bezprostredné lodné prepojenie s Viedňou a Budapešťou a leží na významnej lodnej trase spájajúcej Severné a Čierne more.

Tabuľka 46: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v BA kraji 2016 (v km)

	Cesty I. triedy	Cesty II. triedy	Cesty III. triedy	Rýchlostné cesty	Diaľnice	Spolu
Dĺžka ciest	130,14	206,91	354,32	–	110,42	801,79

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 47: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v BA kraji 2016

	Počet ton prepraveného tovaru na 1 kilometer ciest	Počet prepravených osôb na 1 kilometer ciest
Vyťaženosť ciest	15 369	19 201

Zdroj: ŠÚ SR

Bratislavský región sa vyznačuje najvyššou koncentráciou vysokých škôl na Slovensku, ktoré sú navyše odborne dobre diverzifikované. Pozitívnym efektom pre miestne podnikateľské prostredie je dobrá dostupnosť vzdelanej a kvalifikovanej pracovnej sily a taktiež na slovenské pomery nadpriemerné aktivity v oblasti výskumu a vývoja. V kraji je dostupná aj odborne dobre diverzifikovaná sieť stredných škôl. Kapacity materských a základných škôl sú tu však najvyťaženejšie z celej SR, čo môže pôsobiť ako negatívny faktor v kontexte vytvárania podmienok pre potrebnú migráciu obyvateľstva z iných regiónov Slovenska.

Tabuľka 48: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v BA kraji 2016

	Materské školy	Základné školy	Gymnáziá	Stredné odborné školy	Vysoké školy
Počet škôl	248	159	44	57	12
Priemerný počet žiakov na školu	93	305	310	247	3 587*

*údaj vychádza z počtu študentov denného štúdia

Zdroj: ŠÚ SR

SWOT analýza Bratislavského kraja

Silné stránky	Slabé stránky
• Ekonomicky najvýkonnejší a najviac konkurencieschopný región SR • Vysoká koncentrácia ekonomických činností s vysokou pridanou hodnotou – IKT, kreatívneho priemyslu, výskumu a vývoja či trhových služieb • Dobre vzdelaná a kvalifikovaná pracovná sila • Vysoká miera podnikateľskej aktivity spojená s vysokou atraktivitou pre zahraničné investície • Výhodná geografická poloha spojená s dobre rozvinutou sieťou všetkých druhov dopravy • Vysoká kúpna sila miestneho obyvateľstva • V rámci SR najlepšia dostupnosť infraštruktúry podnikateľského vzdelávania a všetkých nástrojov financovania	• Zďaleka najvyššie náklady na podnikanie v kontexte ceny práce aj nehnuteľností • Veľmi nízka dostupnosť pracovnej sily • Disproporčné rozloženie pracovných príležitostí v rámci regiónu spôsobujúce vysokú intenzitu denného dochádzania za prácou do hlavného mesta • Prehustená sieť cestnej dopravy v hlavnom meste a jeho bezprostrednom okolí • Na európske pomery stále veľmi nízky objem investícií do výskumu a vývoja, navyše so slabou medzinárodnou prepojenosťou • Absencia systematického prepájania akademického výskumu s praktickými potrebami podnikov
Príležitosti	**Ohrozenia**
• Cielená podpora firemného výskumu a vývoja a taktiež inovačnej výkonnosti MSP má potenciál udržať rast produktivity miestnych firiem zodpovedajúci nárastu cien v regióne • Systematické prepájania vzdelávania a tiež akademického výskumu so skutočnými potrebami súkromných podnikov a trhu práce je kľúčové pre udržanie konkurenčnej schopnosti regiónu aj na európskej úrovni • Podpora inovatívneho podnikania, ktoré v ekonomike vytvára najvyššiu pridanú hodnotu • Posilnenie kapacít integrovanej verejnej dopravy a vybudovanie doplnkovej infraštruktúry, najmä záchytných parkovísk tak, aby dokázali pokryť potreby neustále rastúceho prítoku obyvateľstva a jeho potrebu denného dochádzania za prácou	• Vzhľadom na pokračujúci dynamický rast miestnej ekonomiky je možné očakávať ďalší výrazný nárast už tak vysokej ceny práce aj nehnuteľností • Dostupnosť pracovnej sily vysoko závisí od prítoku pracovníkov z iných regiónov aj zo zahraničia • Pokračujúci odliv najkvalifikovanejších pracovníkov do zahraničia • Rozširovanie cestnej infraštruktúry nedrží krok s rastúci objemom cestnej dopravy v hlavom meste a jeho bezprostrednom okolí • Pomalý rozvoj siete integrovanej hromadnej dopravy, ktorá by dokázala odľahčiť prehustenú dopravnú infraštruktúru

5.2. Trnavský kraj

Trnavský región ako jeden z najbohatších a najvýkonnejších ponúka bohaté podnikateľské príležitosti v dobre diverzifikovaných priemyselných odvetviach. Kvalite miestneho podnikateľského prostredia citeľne napomáha blízkosť dynamicky sa rozvíjajúceho regiónu hlavného mesta, výhodná geografická poloha na križovatke významných dopravných spojníc aj zvýšená atraktivita pre zahraničné investície. Napriek silnej kúpyschopnosti obyvateľstva a prítomnosti veľkých zahraničných firiem s vysokou špecializáciou, a to najmä v automobilovom priemysle, je však podnikateľská aktivita v porovnaní s regiónom hlavného mesta výrazne nižšia. Rezervy v oblasti investícií a produktivity má najmä južná časť regiónu, ktorá je ekonomicky orientovaná do veľkej miery na poľnohospodársku a potravinársku výrobu.

Trnavský kraj je v dôsledku dynamického vývoja miestnej ekonomiky jedným z najdrahších pre podnikanie z hľadiska cien práce aj nehnuteľností. V oboch metrikách sa umiestnil na treťom mieste hneď za Bratislavským a Košickým krajom. Priemerná cena práce aj nehnuteľností zaznamenali v sledovanom päťročnom období nadpriemerný nárast. Čisté peňažné výdavky domácností v Trnavskom regióne však v tomto období rástli mierne rýchlejšie ako čisté peňažné príjmy.

Tabuľka 49: Priemerná cena práce v TT kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna cena práce	1 146	1 163	1 217	1 268	1 328	+4.73	+15.80

Zdroj: Vlastný prepočet na základe dát ŠÚ SR o priemernej hrubej mzde a príslušných odvodových nákladoch za zamestnávateľa

Tabuľka 50: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v TT kraji 2013 – 2017 (v eur za m2)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Cena nehnuteľností	826	823	830	863	936	+8,46	+13,32

Zdroj: NBS

Tabuľka 51: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v TT kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Čisté peňažné príjmy	385	388	420	440	459	+4,32	+19,34

Čisté peňažné výdavky	335	331	338	397	401	+1,01	+19,70
Rozdiel príjmov a výdavkov	50	57	82	43	58	+34,88	+16,94

Zdroj: ŠÚ SR

Trnavský kraj v súvislosti s celkovým pokrízovým oživením slovenskej ekonomiky – a tým aj miestnej výroby – zažíva najtvrdší nedostatok pracovnej sily spomedzi všetkých regiónov SR. Zatiaľ čo v roku 2013 sa o jedno voľné pracovné miesto uchádzalo v priemere 57,7 disponibilných UoZ, ku koncu roka 2017 tento pomer dosiahol hodnotu iba 0,7. Ku koncu roka 2017 tak bol v Trnavskom regióne k dispozícii citeľne väčší počet voľných pracovných miest ako evidovaných nezamestnaných. Celkový počet voľných pracovných miest v regióne rástol v porovnaní s rokom 2013 najvyšším tempom z celej SR, dokonca dvakrát rýchlejšie ako v Bratislavskom kraji. Z pohľadu štruktúry UoZ vykázala Trnava zároveň najprudší pokles dlhodobo nezamestnaných (figurujúcich v evidencii viac ako 12 mesiacov) spomedzi všetkých regiónov SR. Ku koncu roka 2017 takmer 60 percent UoZ tvorili len prechodne nezamestnaní, ktorí v evidencii figurujú menej ako 7 mesiacov.

Tabuľka 52: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v TT kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet voľných pracovných miest	497	1 038	3 164	5 504	14 072	+155,67	+2731,39
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní menej ako 7 mesiacov	11 275	10 046	9 584	7 832	5 926	-24,34	-47,44
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní 7 -12 mesiacov	6 097	5 526	4 360	2 976	1 883	-36,73	-69,12
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní viac ako 12 mesiacov	11 311	10 462	7 911	4 605	2 015	-56,24	-82,19
Celkový počet disponibilných UoZ	28 683	26 034	21 855	15 413	9 824	-36,26	-65,75
Počet disponibilných UoZ na jedno VPM	57.7	25.1	6.9	2.8	0.7	-75,07	-98,79

Zdroj: ÚPSVaR

Citeľný nedostatok pracovnej sily v regióne je kompenzovaný relatívne novým migračným trendom, ktorý bolo možné pozorovať v rámci obdobia rokov 2013 – 2017. Trnavský kraj začal vykazovať zvýšený migračný prírastok obyvateľstva – pričom spolu s Bratislavou je jedným z iba dvoch regiónov SR, ktoré vykazujú pozitívne saldo sťahovania. Trnavský kraj v tom istom období zároveň zaznamenal najprudší nárast v počte

pracujúcich cudzincov – až 476,61 percenta. Pri ich celkovom počte 13 112 ku koncu decembra 2017 ide o druhú najvyššiu koncentráciu cudzincov pracujúcich na Slovensku. Tento trend je možné vysvetliť masívnymi nárokmi na pracovnú silu zo strany miestneho automobilového priemyslu a súvisiacich výrobných odvetví.

Tabuľka 53: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v TT kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet legálne pracujúcich cudzincov v regióne	2 274	2 681	3 964	8 335	13 112	+57,31	+476,61

Zdroj: ÚPSVaR

Trnavský kraj disponuje dobre rozvinutou cestnou sieťou, ktorá zahŕňa významný podiel diaľnic a rýchlostných ciest. Diaľničná križovatka D1/R1 neďaleko krajského mesta je najvyťaženejším cestným uzlom na Slovensku. Vzhľadom na polohu Trnavy na križovatke významných ciest je miestna doprava exponovaná voči domácemu aj medzinárodnému tranzitu. Rozsiahle úseky ciest II. a III. triedy však nie sú v dobrom technickom stave a chýbajúce obchvaty miest a obcí spomaľujú tranzitnú aj miestnu dopravu. Najvypuklejšia je situácia na vyťaženej ceste II. triedy spájajúcej Trnavu s Kútmi, ktorá je v regióne hlavným ťahom smerom na Českú republiku.

Krajské mesto je zároveň významným železničným uzlom s traťami spájajúcimi Trnavu s hlavným mestom, stredným, južným severným Slovenskom a tiež s Českou republikou. Na území kraja sa zároveň nachádza vodné dielo Gabčíkovo, ktoré má vysoký význam pri udržiavaní vhodných plavebných podmienok na Dunaji.

Tabuľka 54: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v TT kraji 2016 (v km)

	Cesty I. triedy	Cesty II. triedy	Cesty III. triedy	Rýchlostné cesty	Diaľnice	Spolu
Dĺžka ciest	266,93	525,11	1060,05	26,24	67,24	1945,58

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 55: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v TT kraji 2016

	Počet ton prepraveného tovaru na 1 kilometer ciest	Počet prepravených osôb na 1 kilometer ciest
Vyťaženosť ciest	3 091	12 271

Zdroj: ŠÚ SR

Trnavský kraj disponuje primerane rozvinutou sieťou vysokých škôl, ktoré sú však napriek priemyselnému charakteru regiónu orientované prevažne na humanitné vedy. V kontexte trhu práce to znamená dlhodobý nesúlad odborného zamerania miestnych vzdelávacích inštitúcií so skutočnými potrebami zamestnávateľov. Vysoké školy sú koncentrované prevažne v krajskom meste. Sieť materských, základných aj stredných škôl v rámci kraja je rozvinutá pomerne dobre.

Tabuľka 56: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v TT kraji 2016

	Materské školy	Základné školy	Gymnáziá	Stredné odborné školy	Vysoké školy
Počet škôl	301	218	21	46	4
Priemerný počet žiakov na školu	56	194	287	326	2 668*

*údaj vychádza z počtu študentov denného štúdia

Zdroj: ŠÚ SR

SWOT analýza Trnavského kraja

Silné stránky	Slabé stránky
• Rozvinutý a dobre diverzifikovaný priemysel v odvetviach s vyššou pridanou hodnotou • Jeden z najrozvinutejších a najbohatších regiónov SR s dobrou kúpnou silou miestneho obyvateľstva • Relatívne vysoká atraktivita pre zahraničné investície • Výhodná geografická poloha na významných cestných aj železničných ťahoch v spojení s hustou dopravnou sieťou • Blízkosť dynamicky sa rozvíjajúcemu regiónu hlavného mesta	• Najakútnejší nedostatok pracovnej sily spomedzi všetkých regiónov SR • Veľmi limitované kapacity v miestnom výskume a vývoji • Významné rozdiely v rozvinutosti a ekonomickej orientácií rôznych častí regiónu • Slabo rozvinutá infraštruktúra pre podporu podnikania • Málo využitý potenciál pre rozvoj cestovného ruchu v lokalitách s geotermálnymi a liečivými prameňmi (najmä Smrdáky a Piešťany)
Príležitosti	**Ohrozenia**
• Podpora zvýšenia podnikateľskej aktivity v regióne a zapájanie miestnych firiem do existujúcich dodávateľských reťazcov • Investície do rozvoja cestovného ruchu v medzinárodne známych lokalitách s geotermálnymi a liečivými prameňmi • Podpora výskumných a inovačných investícií miestnych podnikov • Skvalitnenie miestnej poľnohospodárskej produkcie a zvýšenie jej produktivity a pridanej hodnoty, a to najmä na juhu regiónu	• Rýchlo rastúce ceny nehnuteľností aj práce, najmä v priemyselne orientovaných častiach regiónu • Relatívne vysoká závislosť miestnej výroby od migrácie pracovníkov z iných regiónov aj zo zahraničia • Najmä v okolí krajského mesta veľmi vysoká špecializácia v štruktúre podnikov aj pracovných miest na automobilový priemysel a súvisiace výrobné odvetvia • Dlhodobý a významný nesúlad medzi odborným zameraním miestnych vzdelávacích inštitúcií a miestneho trhu práce

5.3. Nitriansky kraj

Vďaka rozvinutému a diverzifikovanému priemyslu je jedným z regiónov s vysokým rastovým potenciálom. Investície spojené s výstavbou a spustením prevádzky štvrtého automobilového závodu na Slovensku vytvárajú pre miestne MSP významné príležitosti pre zapojenie sa do dodávateľských a logistických reťazcov. Rast zamestnanosti v technologicky náročnejších odvetviach s vyššou pridanou hodnotou zároveň vytvára predpoklad pre zrýchlený rast miestnej ekonomiky aj kúpyschopnosti miestneho obyvateľstva. Región zároveň ostáva najproduktívnejším z pohľadu poľnohospodárskej a potravinárskej výroby, a to vďaka priaznivému podnebiu aj miestnym výskumným a vývojovým aktivitám v tomto segmente.

Nitriansky kraj ponúka z hľadiska nákladov na podnikanie zmiešané podmienky. Cena práce dosahuje úrovne v blízkosti celoslovenského priemeru, priemerná cena nehnuteľností je však najnižšia spomedzi všetkých krajov. V sledovanom päťročnom období však ceny práce aj nehnuteľnosti rástli výrazne nadpriemerným tempom. Tento trend bude pravdepodobne ďalej posilnený výstavbou štvrtého automobilového závodu na Slovensku v blízkosti krajského mesta. Čisté peňažné príjmy domácností v sledovanom období narástli dvojnásobne rýchlejšie ako čisté peňažné výdavky, čo malo pozitívny vplyv na kúpyschopnosť miestneho obyvateľstva.

Tabuľka 57: Priemerná cena práce v NR kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna cena práce	1 049	1 067	1 129	1 163	1 237	+6,36	+17,91

Zdroj: Vlastný prepočet na základe dát ŠÚ SR

Tabuľka 58: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v NR kraji 2013 – 2017 (v eur za m2)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Cena nehnuteľností	585	580	556	587	663	+12,95	+13,33

Zdroj: NBS

Tabuľka 59: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v NR kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Čisté peňažné príjmy	352	354	385	412	436	+5.83	+23.79
Čisté peňažné výdavky	314	311	328	342	350	+2.34	+11.54
Rozdiel príjmov a výdavkov	38	43	57	70	86	+22.86	+123.96

Zdroj: ŠÚ SR

Pokrízové ekonomické oživenie malo výrazne pozitívny vplyv aj na trh práce v Nitrianskom kraji. Počet voľných pracovných miest narástol medzi rokmi 2013 a 2017 o 1484,14 percenta, zatiaľ čo celkový počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie klesol o 66,86 percenta. Zatiaľ čo v roku 2013 sa o jedno voľné pracovné miesto uchádzalo 75 disponibilných UoZ, ku koncu roka 2017 ich bolo v priemere už iba 1,8. Z hľadiska ich štruktúry nastala v roku 2017 v rámci sledovaného obdobia prvýkrát situácia, kedy počet prechodne nezamestnaných prevýšil počet dlhodobo nezamestnaných.

Tabuľka 60: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v NR kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet voľných pracovných miest	637	851	2 816	3 369	10 091	+199,53	+1484,14
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní menej ako 7 mesiacov	14 728	13 689	13 196	10 745	8 723	-18,82	-40,77
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní 7 -12 mesiacov	9 084	7 987	6 740	4 902	3 010	-38,60	-66,86
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní viac ako 12 mesiacov	23 984	22 384	18 949	12 943	6 216	-51,97	-74,08
Celkový počet disponibilných UoZ	47 796	44 060	38 885	28 590	17 949	-37,22	-62,45
Počet disponibilných UoZ na jedno VPM	75,0	51,8	13,8	8,5	1,8	-79,04	-97,63

Zdroj: ÚPSVaR

Nitriansky kraj zažíva relatívny nedostatok pracovnej sily. Tento trend sa vzhľadom na rozbiehajúcu sa výrobu štvrtej automobilky na Slovensku vysoko pravdepodobne ešte prehĺbi. Situáciu čiastočne

kompenzuje prudký nárast v zamestnávaní cudzincov v miestnej výrobe. Medzi rokmi 2013 a 2017 ich počet vzrástol o 265,47 percenta. Pri celkovom počte 6 129 cudzincov pracujúcich v Nitrianskom kraji ku koncu roka 2017 ide o ich tretiu najvyššiu koncentráciu spomedzi všetkých regiónov SR.

Tabuľka 61: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v NR kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet legálne pracujúcich cudzincov v regióne	1 677	2 302	3 270	4 171	6 129	+46,94	+265,47

Zdroj: ÚPSVaR

Nitriansky kraj disponuje hustou sieťou ciest aj železníc, pričom jeho územím prechádzajú významné dopravné spojnice medzi západným a stredným Slovenskom a taktiež medzi Slovenskom a Maďarskom. Cestná sieť má vysokú úroveň najmä v západnej časti regiónu. Dopravné kapacity v krajskom meste a jeho bezprostrednom okolí však vykazujú významné zvýšenie zaťaženia v súvislosti s výstavbou štvrtého automobilového závodu na Slovensku. Nedostatočnú kapacitu má tiež cestná komunikácia medzi Nitrou a Levicami, v rámci ktorej chýbajú obchvaty miest a obcí a je vysoko vyťažená najmä nákladnou dopravou.

Železničným uzlom Nitrianskeho kraja nie je krajské mesto, ale mestá Šurany a Nové Zámky, kde sa križuje niekoľko tratí celoštátneho aj medzinárodného významu. Územím Nitrianskeho regiónu prechádza aj významná európska riečna magistrála Rýn - Mohan – Dunaj, pričom na jej trase, v meste Komárno, sa nachádza významný riečny prístav.

Tabuľka 62: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v NR kraji 2016 (v km)

	Cesty I. triedy	Cesty II. triedy	Cesty III. triedy	Rýchlostné cesty	Diaľnice	Spolu
Dĺžka ciest	488,40	498,03	1536,91	67,32	–	2590,67

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 63: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v NR kraji 2016

	Počet ton prepraveného tovaru na 1 kilometer ciest	Počet prepravených osôb na 1 kilometer ciest
Vyťaženosť ciest	1 210	16 006

Zdroj: ŠÚ SR

Nitriansky kraj disponuje primeranými kapacitami v oblasti vysokoškolského vzdelávania. Tie sa navyše vyznačujú aktuálne vhodným súladom medzi výskumnou špecializáciou a regionálnymi ekonomickými

aktivitami v oblasti poľnohospodárstva a potravinárstva. V kontexte rastúceho významu automobilového priemyslu a súvisiacich technicky orientovaných odvetví však do budúcnosti hrozí výrazný nesúlad medzi skladbou vzdelania absolventov a novými potrebami trhu práce. Nitriansky kraj disponuje relatívne hustou sieťou materských, základných aj stredných škôl.

Tabuľka 64: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v NR kraji 2016

	Materské školy	Základné školy	Gymnáziá	Stredné odborné školy	Vysoké školy
Počet škôl	412	292	25	60	3
Priemerný počet žiakov na školu	44	172	272	312	4 673*

*údaj vychádza z počtu študentov denného štúdia

Zdroj: ŠÚ SR

SWOT analýza Nitrianskeho kraja

Silné stránky	Slabé stránky
• Rozvinutý a diverzifikovaný priemysel v odvetviach s vyššou pridanou hodnotou • Zvýšená atraktivita pre zahraničných investorov • Produktívny poľnohospodársky a potravinársky sektor podporený miestnymi výskumnými a vývojovými kapacitami • Výhodná geografická poloha na križovatke významných cestných, železničných a vodných spojníc národného aj medzinárodného významu • Výrazný nárast podnikateľskej aktivity	• Slabšia kapacita cestnej infraštruktúry v juhovýchodnej časti regiónu • Nízka miera odvetvovej špecializácie v najvýznamnejšie rastúcich segmentoch miestnej produkcie • Nerozvinutá sieť infraštruktúry pre podporu podnikania • Nízka miera diverzifikácie podnikateľských aktivít v južných a vidieckych častiach regiónu
Príležitosti	**Ohrozenia**
• Rast zamestnanosti v odvetviach s vyššou pridanou hodnotou vytvára priestor pre rýchlejší ekonomický rozvoj regiónu • Významná investícia do automobilovej výroby vytvára príležitosti pre zapojenie miestnych podnikov do súvisiacich výrobných a logistických reťazcov • Pokračovanie v podpore inovácií, produktivity a internacionalizácie podnikov pôsobiacich v segmente poľnohospodárstva a potravinárstva • Rozvoj agroturizmu a cestovného ruchu v miestach s liečivými a geotermálnymi prameňmi	• Rozvoj výroby v odvetviach náročných na počet pracovných miest môže čoskoro viesť k nedostatku pracovnej sily • Významný rozvoj automobilovej výroby môže v najbližších rokoch viesť k zásadnému nesúladu medzi aktuálnym zameraním miestnych vzdelávacích inštitúcií a novými potrebami trhu práce

5.4. Trenčiansky kraj

Trenčiansky región je jedným z ekonomicky najvýkonnejších v rámci SR. Vysoký podiel priemyselnej výroby, výhodná geografická poloha a rozvinutá dopravná sieť ponúkajú podnikateľské príležitostí pre MSP v rámci logistiky aj subdodávateľských reťazcov najmä v dominantných odvetviach strojárstva a elektrotechniky. Ďalšie podnikateľské príležitosti ponúka opätovné oživovanie pre región tradičného kreatívneho priemyslu. Prevažne nevyužitý ostáva potenciál pre rozvoj cestovného ruchu v miestach s minerálnymi a termálnymi prameňmi.

Trenčiansky kraj vykazuje z hľadiska nákladov na podnikanie zmiešané podmienky. Regionálna cena práce citeľne prekročila celoslovenský priemer, zatiaľ čo ceny nehnuteľností zaznamenali druhú najnižšiu úroveň hneď po Nitrianskom kraji. V rámci sledovaného päťročného obdobia však cena práce aj nehnuteľností zaznamenali najvyšší rast spomedzi všetkých regiónov SR. Čisté peňažné príjmy domácností v tomto období rástli len mierne rýchlejšie ako ich čisté peňažné výdavky.

Tabuľka 65: Priemerná cena práce v TN kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna cena práce	1 079	1 110	1 179	1 229	1 298	+5,61	+20,30

Zdroj: Vlastný prepočet na základe dát ŠÚ SR o priemernej hrubej mzde a príslušných odvodových nákladoch za zamestnávateľa

Tabuľka 66: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v TN kraji 2013 – 2017 (v eur za m2)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Cena nehnuteľností	642	629	633	653	740	+13,32	+15,26

Zdroj: NBS

Tabuľka 67: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v TN kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Čisté peňažné príjmy	371	376	403	441	460	+4,31	+23,99
Čisté peňažné výdavky	326	324	323	394	400	+1,52	+22,77

Rozdiel príjmov a výdavkov	45	52	80	47	60	+27,66	+32,74

Zdroj: ŠÚ SR

Trenčiansky kraj v dôsledku silného oživenia slovenskej ekonomiky patrí k regiónom s relatívnym nedostatkom pracovnej sily. Počet pracovných miest medzi rokmi 2013 a 2017 narástol o 1238,13 percenta, zatiaľ čo počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie klesol o 61,83 percenta. Výsledkom je, že zatiaľ čo v roku 2013 pripadalo na jedno voľné pracovné miesto v priemere 67,3 uchádzača, ku koncu roka 2017 ich bolo už iba 1,9. Z hľadiska štruktúry UoZ prechodne nezamestnaní v roku 2016 prvýkrát prevýšili počet dlhodobo nezamestnaných. Dlhodobá nezamestnanosť v Trenčianskom kraji v rámci sledovaného obdobia výrazne poklesla, počty UoZ figurujúcich v evidencii dlhšie než 12 mesiacov však stále predstavujú potenciál pre zapojenie do miestneho pracovného trhu.

Tabuľka 68: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v TN kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet voľných pracovných miest	514	777	3 624	4 496	6 878	+52,98	+1238,13
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní menej ako 7 mesiacov	12 099	11 221	10 014	8 889	7 113	-19,98	-41,21
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní 7 -12 mesiacov	7 113	6 034	4 825	3 781	2 351	-37,82	-66,95
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní viac ako 12 mesiacov	15 365	14 511	11 461	7 578	3 735	-50,71	-75,69
Celkový počet disponibilných UoZ	34 577	31 766	26 300	20 248	13 199	-34,81	-61,83
Počet disponibilných UoZ na jedno VPM	67,3	40,9	7,3	4,5	1,9	-57,39	-97,15

Zdroj: ÚPSVaR

Relatívny nedostatok pracovnej sily v Trenčianskom regióne bol v rámci sledovaného obdobia čiastočne kompenzovaný zamestnávaním cudzincov. Hoc nárast v rámci sledovaného obdobia bol citeľný, v absolútnom vyjadrení sa zďaleka nejedná o počty, aké zaznamenal Bratislavský, Trnavský a Nitriansky kraj.

Tabuľka 69: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v TN kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet legálne pracujúcich cudzincov v regióne	1 074	1 217	1 360	1 844	3 225	+74,89	+200,28

Zdroj: ÚPSVaR

Trenčiansky región je pokrytý rozvinutou sieťou cestnej aj železničnej dopravy. Jeho územím prechádza hlavné diaľničné aj železničné prepojenie medzi západným a východným Slovenskom. Dopravnej dostupnosti kraja významne napomáhajú cestné a železničné prepojenia s Českou republikou. Dostatočnú hustotu majú aj cesty II. a III. triedy. Efektívnejšiemu prepojeniu krajského mesta s Českou republikou aj so stredným Slovenskom by výrazne dopomohlo dobudovanie plánovaných rýchlostných ciest R2 a R6.

Tabuľka 70: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v TN kraji 2016 (v km)

	Cesty I. triedy	Cesty II. triedy	Cesty III. triedy	Rýchlostné cesty	Diaľnice	Spolu
Dĺžka ciest	304,69	346,88	1134,92	11,65	87,72	1885,86

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 71: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v TN kraji 2016

	Počet ton prepraveného tovaru na 1 kilometer ciest	Počet prepravených osôb na 1 kilometer ciest
Vyťaženosť ciest	12 703	20 084

Zdroj: ŠÚ SR

Materské a základné školy v Trenčianskom kraji aktuálne patria kapacitne k vyťaženejším v porovnaní naprieč regiónmi SR. Sieť stredných škôl je však dobre rozvinutá s vysokým podielom gymnázií. Kapacity vysokých škôl sú primerané aj s ohľadom na ponuku technicky zameraných odborov, ktoré zodpovedajú priemyselnému charakteru regiónu. Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva je vo výsledku priaznivá. Vysoký podiel obyvateľov regiónu má úplné stredné vzdelanie s maturitou a taktiež vysokoškolské vzdelanie. Výskum a vývoj v regióne však prebieha predovšetkým v súkromnom sektore a je slabo prepojený na výskum miestnych akademických pracovísk.

Tabuľka 72: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v TN kraji 2016

	Materské školy	Základné školy	Gymnáziá	Stredné odborné školy	Vysoké školy
Počet škôl	285	195	19	37	3
Priemerný počet žiakov na školu	61	217	334	385	2 418*

*údaj vychádza z počtu študentov denného štúdia

Zdroj: ŠÚ SR

SWOT analýza Trenčianskeho kraja

Silné stránky	Slabé stránky
• Jeden z najrozvinutejších regiónov SR s relatívne vysokou kúpyschopnosťou • Vysoko rozvinutá a odvetvovo špecializovaná priemyselná výroba • Vzdelaná a kvalifikovaná pracovná sila • Výhodná geografická poloha spojená s rozvinutou sieťou cestnej a železničnej dopravy • Nadpriemerná úroveň výskumných aktivít v miestnych technicky zameraných podnikoch • Zvýšená atraktivita pre zahraničné investície	• Nízky podiel zamestnanosti v segmente služieb • Slabá úroveň podnikateľskej aktivity • Nerozvinutá sieť inštitúcií a mechanizmov zameraných na podporu malého a stredného podnikania • Slabá prepojenosť univerzitného výskumu s podnikateľskými aktivitami miestnych firiem
Príležitosti	**Ohrozenia**
• Diverzifikácia ekonomických činností prostredníctvom podpory pre región tradičných kreatívnych odvetví (móda, architektúra, atď.) • Podpora internacionalizácie a cezhraničnej spolupráce miestnych MSP • Podpora cestovného ruchu v miestach s minerálnymi a termálnymi prameňmi • Podpora inovácií a inovatívneho podnikania v ťažiskových, technicky orientovaných odvetviach regiónu	• Podobne ako pri zvyšných regiónoch západného Slovenska hrozí, že Trenčiansky kraj v najbližších rokoch narazí na nedostatok pracovnej sily • Vysoká závislosť miestnej ekonomiky na výrobných odvetviach môže výhľadovo spomaliť jej rast a konkurenčnú schopnosť v porovnaní so zvyšnými regiónmi • Dlhodobo neudržateľná ťažba a výroba energie z uhlia v juhovýchodnej časti regiónu

5.5. Žilinský kraj

V dôsledku významných zahraničných investícií, rozširovania dopravnej infraštruktúry a výhodnej geografickej polohy zaznamenáva región v posledných rokoch významný nárast podnikateľskej aktivity, miezd aj životnej úrovne. Koncentrácia priemyslu s vyššou pridanou hodnotou v kombinácii s etablovanou výskumnou a vývojovou základňou v ťažiskových odvetviach vytvára predpoklady pre stabilný ekonomický rozvoj regiónu.

Žilinský kraj patrí z hľadiska nákladov na podnikanie k drahším regiónom. Regionálna cena práce dosahuje vyššie hodnoty ako celoslovenský priemer a ceny nehnuteľností sú pri porovnaní so zvyšnými regiónmi SR taktiež skôr vyššie. V rámci sledovaného päťročného obdobia rástli ceny práce aj nehnuteľností nadpriemerným tempom. Čisté peňažné príjmy domácností v tomto období rástli výrazne rýchlejšie ako ich čisté peňažné výdavky, čo prispelo k zvýšeniu kúpyschopnosti miestneho obyvateľstva.

Tabuľka 73: Priemerná cena práce v ZA kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna cena práce	1 103	1 134	1 186	1 244	1 298	+4,34	+17,65

Zdroj: Vlastný prepočet na základe dát ŠÚ SR o priemernej hrubej mzde a príslušných odvodových nákladoch za zamestnávateľa

Tabuľka 74: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v ZA kraji 2013 – 2017 (v eur za m2)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Cena nehnuteľností	776	782	753	812	864	+6,40	+11,34

Zdroj: NBS

Tabuľka 75: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v ZA kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Čisté peňažné príjmy	367	362	372	395	411	+4,05	+11,99
Čisté peňažné výdavky	333	320	323	353	358	+1,42	+7,48
Rozdiel príjmov a výdavkov	34	42	49	42	53	+26,19	+56,34

Zdroj: ŠÚ SR

Trh práce v Žilinskom kraji zaznamenal v rámci sledovaného päťročného obdobia významný posun. Zatiaľ čo počet voľných pracovných miest narástol o 1170,57 percenta, počet evidovaných nezamestnaných klesol o 57,03 percenta. Výsledkom je, že zatiaľ čo v roku 2013 sa o jedno voľné pracovné miesto uchádzalo v priemere až 84,8 disponibilných UoZ, ku koncu roka 2017 ich bolo už len 2,9. Počet prechodne nezamestnaných, ktorí v evidencii figurujú menej ako sedem mesiacov, zároveň v roku 2016 prvýkrát prekonal počet dlhodobo nezamestnaných, ktorí v evidencii figurujú dvanásť a viac mesiacov. Napriek tomuto vývoju má však regionálny trh práce ešte stále rezervy pre zapojenie ostávajúceho počtu UoZ do pracovného trhu.

Tabuľka 76: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v ZA kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet voľných pracovných miest	530	1 233	3 871	3 815	6 734	+76,51	+1170,57
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní menej ako 7 mesiacov	15 494	13 943	13 038	11 283	9 485	-15,94	-38,78
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní 7 -12 mesiacov	8 993	7 195	6 053	5 297	3 387	-36,06	-62,34
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní viac ako 12 mesiacov	20 458	19 644	14 758	10 790	6 439	-40,32	-68,53
Celkový počet disponibilných UoZ	44 945	40 782	33 849	27 370	19 311	-29,44	-57,03
Počet disponibilných UoZ na jedno VPM	84,8	33,1	8,7	7,2	2,9	-60,03	-96,62

Zdroj: ÚPSVaR

V súvislosti s celoslovenským trendom zaznamenal aj Žilinský kraj za ostatných päť rokov citeľný nárast v zamestnávaní cudzincov, pri nominálnom vyjadrení sa však ani zďaleka nejednalo o tak významné čísla ako v prípade Bratislavského, Trnavského a Nitrianskeho kraja.

Tabuľka 77: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v ZA kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet legálne pracujúcich cudzincov v regióne	773	2 084	2 424	2 802	2 896	+3,35	+274,64

Zdroj: ÚPSVaR

Žilinský kraj, obzvlášť samotné krajské mesto, je významným cestným aj železničným uzlom. Prechádza ním hlavná cestná aj železničná trasa medzi západným a východným Slovenskom a zároveň je spojnicou Slovenska na hlavné dopravné a železničné trasy v Českej republike aj Poľsku. Žilina tak prepája dopravné siete troch krajín, čo vytvára vhodné podmienky pre vysokú mobilitu aj internacionalizáciu miestnych podnikov. Miestna sieť cestných komunikácií je vysoko zaťažená, pričom dopravnú situáciu v regióne významne komplikujú najmä nedokončené úseky diaľnic D1 a D4, ktoré sú však vo výstavbe.

Tabuľka 78: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v ZA kraji 2016 (v km)

	Cesty I. triedy	Cesty II. triedy	Cesty III. triedy	Rýchlostné cesty	Diaľnice	Spolu
Dĺžka ciest	502,99	327,80	1107,92	18,80	82,79	2040,31

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 79: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v ZA kraji 2016

	Počet ton prepraveného tovaru na 1 kilometer ciest	Počet prepravených osôb na 1 kilometer ciest
Vyťaženosť ciest	3 234	18 787

Zdroj: ŠÚ SR

Žilinský kraj disponuje primeranými a diverzifikovanými kapacitami pre vysokoškolské vzdelávanie s vhodným dôrazom na technické, stavebné a IKT odbory, ktoré tvoria významný podiel na ekonomických aktivitách v regióne. Skladba odborného vzdelania absolventov tak zodpovedá potrebám miestneho trhu práce. V regióne sa nachádza dostatočná sieť škôl na všetkých úrovniach vzdelávania, no materské a základné školy patria v medziregionálnom porovnaní ku kapacitne vyťaženejším.

Tabuľka 80: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v ZA kraji 2016

	Materské školy	Základné školy	Gymnáziá	Stredné odborné školy	Vysoké školy
Počet škôl	352	255	30	59	3

Priemerný počet žiakov na školu	62	231	341	358	4 005*

*údaj vychádza z počtu študentov denného štúdia

Zdroj: ŠÚ SR

SWOT analýza Žilinského kraja

Silné stránky	Slabé stránky
• Rozvinutý a diverzifikovaný priemysel s vyššou pridanou hodnotou • Výhodná geografická poloha na hlavnej spojnici medzi západným a východným Slovenskom a zároveň v blízkosti priemyselných centier Poľska a Českej republiky • Dobrá dostupnosť pracovnej sily s dobrou vzdelanostnou úrovňou • Etablovaná výskumná základňa v oblasti dopravy, logistiky a IKT • Zvýšená atraktivita regiónu pre zahraničné investície	• Nedobudovaná diaľničná infraštruktúra na území kraja • Stále relatívne slabá prepojenosť miestneho univerzitného výskumu s potrebami miestnych firiem • Slabá infraštruktúra pre podporu malého a stredného podnikania v rámci regiónu
Príležitosti	**Ohrozenia**
• Vysoký nárast podnikateľskej aktivity v regióne • Výborné predpoklady pre rozvoj cestovného ruchu. V rámci kraja sa nachádzajú rozsiahle časti chránených území, kultúrne pamiatky aj populárne miesta s termálnymi prameňmi • Podpora exportnej aktivity miestnych MSP do neďalekých priemyselných centier v Poľsku a Českej republike	• Pri pokračujúcom relatívne rýchlejšom raste regionálnej ekonomiky môže aj Žilinský kraj v najbližších rokoch naraziť na problém slabšej dostupnosti pracovnej sily • Pomalší rozvoj okresov s komplikovanou geografiou a nedobudovanou cestnou infraštruktúrou • Ďalšie prieťahy pri dobudovaní diaľničného spojenia medzi Bratislavou a Košicami a Žilinou a Poľskom môžu viesť k vysokej zaťaženosti miestnej dopravnej infraštruktúry a jej neúmernej prehustenosti

5.6. Banskobystrický kraj

Región patrí k menej rozvinutým a pomaly rastúcim v rámci SR, a preto ponúka relatívne menej podnikateľských príležitostí pre malé a stredné podniky. Na druhej strane však disponuje významnými rezervami v dostupnosti pracovnej sily a nedostatočne využitými príležitosťami najmä v oblasti rozvoja cestovného ruchu.

Banskobystrický kraj patrí k menej nákladným regiónom na podnikanie. Regionálna cena práce je mierne nižšia ako celoslovenský priemer a ceny nehnuteľností vykazujú tretie najnižšie hodnoty po Nitrianskom a Trenčianskom kraji. Zatiaľ čo regionálna cena práce narástla v sledovanom päťročnom období výrazne viac ako celoslovenský priemer, ceny nehnuteľností zaznamenali len minimálny rast – zároveň najnižší zo všetkých regiónov SR. Čisté peňažné príjmy domácností v tomto období rástli viac ako dvojnásobným tempom v porovnaní s čistými peňažnými výdavkami, čo citeľne posilnilo ich kúpyschopnosť.

Tabuľka 81: Priemerná cena práce v BB kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna cena práce	1 044	1 079	1 142	1 171	1 228	+4,87	+17,62

Zdroj: Vlastný prepočet na základe dát ŠÚ SR o priemernej hrubej mzde a príslušných odvodových nákladoch za zamestnávateľa

Tabuľka 82: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v BB kraji 2013 – 2017 (v eur za m2)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Cena nehnuteľností	737	740	712	714	745	+4,34	+1,09

Zdroj: NBS

Tabuľka 83: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v BB kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Čisté peňažné príjmy	353	356	369	421	436	+3,56	+23,48
Čisté peňažné výdavky	313	312	307	342	346	+1,17	+10,40
Rozdiel príjmov a výdavkov	40	44	62	79	90	+13,92	+126,70

Zdroj: ŠÚ SR

Banskobystrický kraj patrí k trom regiónom SR, ktoré majú aj napriek pokrízovej ekonomickej konjunktúre výrazné rezervy v zapájaní pracovnej sily do miestneho trhu práce. Počet voľných pracovných miest medzi rokmi 2013 a 2017 síce narástol o významných 785,41 percenta, v porovnaní naprieč všetkými regiónmi však ide o druhý najslabší výsledok hneď po Prešovskom kraji. Počet dlhodobo nezamestnaných klesol v rámci sledovaného obdobia o viac ako polovicu, no ich počet, obzvlášť v najmenej rozvinutých okresoch, je stále významný. Zatiaľ čo v roku 2013 sa o jedno voľné pracovné miesto uchádzalo v priemere až 127,6 disponibilných UoZ, ku koncu roka 2017 ich bolo v priemere 7,4. Jedná sa o tretí najvyšší pomer spomedzi všetkých regiónov. Banskobystrický kraj má tak výrazné rezervy v dostupnosti pracovnej sily, reálne zapojenie dlhodobo nezamestnaných do trhu práce však môže vyžadovať aktívne opatrenia na trhu práce aj výdavky zo strany zamestnávateľov na ich vzdelávanie a rekvalifikáciu.

Tabuľka 84: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v BB kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet voľných pracovných miest	521	869	3 217	3 536	4 613	+30,46	+785,41
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní menej ako 7 mesiacov	15 843	15 751	15 883	13 840	11 898	-14,03	-24,90
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní 7 -12 mesiacov	9 553	8 955	7 952	6 791	4 532	-33,26	-52,56
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní viac ako 12 mesiacov	41 071	39 085	33 802	27 412	17 870	-34,81	-56,49
Celkový počet disponibilných UoZ	66 467	63 791	57 637	48 043	34 300	-28,61	-48,40
Počet disponibilných UoZ na jedno VPM	127,6	73,4	17,9	13,6	7,4	-45,27	-94,17

Zdroj: ÚPSVaR

Nárast v zamestnávaní cudzincov bol aj v Banskobystrickom kraji v rámci celoslovenského trendu citeľný, v absolútnych číslach sa však jednalo o relatívne nízky počet osôb.

Tabuľka 85: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v BB kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet legálne pracujúcich cudzincov v regióne	613	1 410	1 640	1 801	2 006	+11,38	+227,24

Zdroj: ÚPSVaR

Banskobystrický kraj disponuje vďaka dobudovaniu rýchlostnej cesty R1 kvalitným dopravným spojením severozápadu svojho územia so západným Slovenskom. Nedostatočné je však prepojenie so severným a východným Slovenskom a najmä dopravné napojenie južnej časti Banskobystrického kraja vo všetkých smeroch. Nedostatočne rozvinutá sieť cestnej dopravy v spojení s nedostatočným systémom prímestskej dopravy v aglomeráciách spolu prehlbujú problém slabej mobility pracovnej sily. To sa odráža špeciálne v najmenej rozvinutých okresoch, ktoré sa nachádzajú práve v juhovýchodnej časti kraja. Miestne dopravné komunikácie II. a III. triedy z veľkej časti nie sú v dobrom technickom stave a sú vysoko zaťažené nákladnou dopravou. Situáciu by v budúcnosti mohlo odľahčiť plánované dobudovanie rýchlostných ciest R1, R2, R3 a R7. V Sliači sa nachádza letisko regionálneho významu, ktoré je využívané na nepravidelné a obchodné letecké spojenia.

Tabuľka 86: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v BB kraji 2016 (v km)

	Cesty I. triedy	Cesty II. triedy	Cesty III. triedy	Rýchlostné cesty	Diaľnice	Spolu
Dĺžka ciest	638,77	603,00	1839,15	119,22	–	3199,13

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 87: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v BB kraji 2016

	Počet ton prepraveného tovaru na 1 kilometer ciest	Počet prepravených osôb na 1 kilometer ciest
Vyťaženosť ciest	693	11 076

Zdroj: ŠÚ SR

Banskobystrický kraj disponuje relatívne hustou sieťou materských, základných aj stredných škôl s vysokým podielom gymnázií. Kapacity vysokých škôl sú primerané a v ich skladbe figurujú aj odbory previazané na potreby miestnej ekonomiky.

Tabuľka 88: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v BB kraji 2016

	Materské školy	Základné školy	Gymnáziá	Stredné odborné školy	Vysoké školy
Počet škôl	378	272	29	58	4
Priemerný počet žiakov na školu	45	181	246	284	2 344*

*údaj vychádza z počtu študentov denného štúdia

Zdroj: ŠÚ SR

SWOT analýza Banskobystrického kraja

Silné stránky	Slabé stránky
• Významné rezervy v dostupnosti pracovnej sily • Nízke náklady na podnikanie z hľadiska ceny práce aj cien nehnuteľností • Rozvinutá priemyselná výroba v segmente hutníctva, chemickej, sklárskej a drevospracujúcej výroby • Vysoká vzdelanostná úroveň obyvateľstva v regionálnych centrách • Rozvinutá dopravná infraštruktúra v severozápadnej časti regiónu	• Významné ekonomické a sociálne disparity v rámci regiónu • Nedobudovaná nadradená cestná infraštruktúra v juhovýchodnej časti regiónu, kde sú koncentrované najmenej rozvinuté okresy • Dlhodobo veľmi vysoká miera nezamestnanosti • Dlhodobo nízka ekonomická výkonnosť regiónu
Príležitosti	**Ohrozenia**
• Vysoká koncentrácia prírodných a kultúrnych pamiatok a tiež stredísk zimných športov predstavuje príležitosť pre významný rozvoj cestovného ruchu • Aktívna spolupráca zamestnávateľských organizácií a vzdelávacích inštitúcií pri zavádzaní duálneho vzdelávania • Existujúci potenciál pre rozvoj komercializácie výskumu, vývoja a inovácií miestnych vysokých škôl	• Zapojenie vysokého počtu nezamestnaných v regióne do trhu práce môže byť problematické a/alebo nákladné • Dlhodobo výrazný migračný úbytok obyvateľstva • Dominantné priemyselné odvetvia v regióne sú v skupine s nižšou technologickou úrovňou a nižšou tvorbou pridanej hodnoty • Nízka mobilita pracovnej sily prehĺbená slabo rozvinutou infraštruktúrou na juhozápade regiónu a slabším pokrytím prímestskou dopravou v aglomeráciách

5.7. Košický kraj

Košický kraj je po Bratislave druhým najdrahším regiónom na podnikanie z hľadiska ceny práce aj nehnuteľností. No zatiaľ čo cena práce v sledovanom päťročnom období rástla rýchlejšie ako celoslovenský priemer, ceny nehnuteľností rástli zľahka podpriemerne. Jeden z najvyšších nárastov spomedzi všetkých regiónov zaznamenala kúpyschopnosť miestnych domácností. V rámci sledovaného päťročného obdobia ich čisté peňažné príjmy narástli v porovnaní s čistými peňažnými výdavkami trojnásobne.

Tabuľka 89: Priemerná cena práce v KE kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna cena práce	1 153	1 194	1 251	1 280	1 333	+4,14	+15,59

Zdroj: Vlastný prepočet na základe dát ŠÚ SR o priemernej hrubej mzde a príslušných odvodových nákladoch za zamestnávateľa

Tabuľka 90: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v KE kraji 2013 – 2017 (v eur za m2)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Cena nehnuteľností	928	920	946	932	1 015	+8,91	+9,38

Zdroj: NBS

Tabuľka 91: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v KE kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Čisté peňažné príjmy	334	337	351	393	407	+3,56	+21,93
Čisté peňažné výdavky	289	290	286	306	309	+0,98	+6,81
Rozdiel príjmov a výdavkov	45	47	65	87	98	+12,64	+120,22

Zdroj: ŠÚ SR

Napriek tomu, že Košický kraj zaznamenal medzi rokmi 2013 a 2017 citeľný, až 1153,54-percentný, nárast v počte voľných pracovných miest, v porovnaní so zvyšnými regiónmi SR ide o tretí najslabší výsledok. Na druhej strane, celkový počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie klesol najmenej zo všetkých

regiónov. V štruktúre UoZ majú stále dominantný podiel dlhodobo nezamestnaní. Pohľad na celkovú dostupnosť pracovnej sily ukazuje, že zatiaľ čo v roku 2013 sa o jedno voľné pracovné miesto uchádzalo v priemere až 167,6 disponibilných UoZ, ku koncu roka 2017 ich bolo stále v priemere osem. Ide o najvyšší pomer spomedzi všetkých regiónov SR. Košický kraj tak má stále výrazné rezervy v zapájaní ekonomicky aktívnej populácie do trhu práce, a tým pádom aj významné rezervy z hľadiska dostupnej pracovnej sily. Zamestnávanie dlhodobo nezamestnaných však môže vyžadovať aktívne opatrenia na trhu práce a dodatočné výdavky zo strany zamestnávateľov na ich vzdelávanie a kvalifikáciu.

Tabuľka 92: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa trvania nezamestnanosti v KE kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet voľných pracovných miest	424	707	2 264	2 231	5 315	+138,23	+1153,54
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní menej ako 7 mesiacov	16 632	15 603	16 487	15 082	13 233	-12,26	-20,44
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní 7 -12 mesiacov	11 183	10 079	10 036	8 359	5 993	-28,30	-46,41
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní viac ako 12 mesiacov	43 239	41 512	37 167	32 169	23 541	-26,82	-45,56
Celkový počet disponibilných UoZ	71 054	67 194	63 690	55 610	42 767	-23,09	-39,81
Počet disponibilných UoZ na jedno VPM	167,6	95,0	28,1	24,9	8,0	-67,72	-95,20

Zdroj: ÚPSVaR

V súvislosti s celoslovenským trendom zaznamenal aj Košický kraj v sledovanom období rokov 2013 – 2017 významný nárast v zamestnávaní cudzincov. V percentuálnom vyjadrení sa jednalo o druhý najvyšší nárast po Trnavskom kraji, v absolútnom vyjadrení však počet zamestnaných cudzincov nevzrástol ani zďaleka na úrovne Bratislavského, Trnavského a Nitrianskeho kraja, ktoré trpia akútnym nedostatkom pracovnej sily.

Tabuľka 93: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v KE kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet legálne pracujúcich cudzincov v regióne	634	1 003	1 124	1 831	2 568	+40,25	+305,05

Zdroj: ÚPSVaR

Košický región a obzvlášť samotné krajské mesto je významnou geografickou križovatkou na severo-južnej osi medzi Maďarsko a Poľskom a na východo-západnej osi medzi Ukrajinou a Českou republikou či Rakúskom. Kraj má dobre rozvinutú dopravnú sieť, ktorej hlavnou železničnou aj cestnou križovatkou je práve krajské mesto Košice. Hustota miestnych železničných tratí je nadpriemerná a dostatočne hustá je aj sieť cestných komunikácií II. a III. triedy. Nedostatočne dobudované je však cestné prepojenie Košíc s okresmi na západe regiónu, ktoré patria k najmenej rozvinutým okresom. Absentuje však najmä súvislé diaľničné prepojenie v severo-južnom smere od maďarských hraníc smerom na Prešov. To isté platí aj o diaľničnom prepojení Košíc s východnou časťou regiónu smerom k ukrajinským hraniciam.

V Košiciach sa nachádza letisko medzinárodného významu a v Čiernej nad Tisou významné železničné prekladisko na spojnici širokorozchodnej a západnej železničnej trate.

Tabuľka 94: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v KE kraji 2016 (v km)

	Cesty I. triedy	Cesty II. triedy	Cesty III. triedy	Rýchlostné cesty	Diaľnice	Spolu
Dĺžka ciest	339,53	583,28	1414,22	39,17	5,40	2381,60

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 95: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v KE kraji 2016

	Počet ton prepraveného tovaru na 1 kilometer ciest	Počet prepravených osôb na 1 kilometer ciest
Vyťaženosť ciest	1 639	10 265

Zdroj: ŠÚ SR

Košický kraj disponuje primeranou sieťou materských, základných aj stredných škôl. Taktiež primeranými a odborne dobre diverzifikovanými kapacitami vysokoškolského vzdelávania s vhodným dôrazom na technické smery, ktoré reflektujú aktuálne aj výhľadové potreby miestneho trhu práce.

Tabuľka 96: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v KE kraji 2016

	Materské školy	Základné školy	Gymnáziá	Stredné odborné školy	Vysoké školy
Počet škôl	447	306	36	61	4
Priemerný počet žiakov na školu	45	222	314	357	4 615*

*údaj vychádza z počtu študentov denného štúdia

Zdroj: ŠÚ SR

SWOT analýza Košického kraja

Silné stránky	Slabé stránky
• Krajské mesto a jeho okolie je ekonomicky výkonné, produktívne a taktiež atraktívne pre zahraničné investície • Dobrá dostupnosť kvalifikovanej aj nekvalifikovanej pracovnej sily • Relatívne rozvinutá infraštruktúra pre podporu inovatívneho podnikania • Relatívne dobre rozvinuté kapacity v oblasti výskumu a vývoja • Dlhodobo vysoký prirodzený prírastok obyvateľstva	• Významné sociálne a ekonomické disparity v rámci regiónu • V ekonomicky výkonnom krajskom meste vysoké náklady na podnikanie z hľadiska ceny práce aj nehnuteľností • Pretrvávajúca vysoká miera nezamestnanosti s výrazným podielom dlhodobo nezamestnaných • Dominantné priemyselné odvetvie v regióne dlhodobo stagnuje • Nedokončené diaľničné prepojenie so západným Slovenskom a tiež s Maďarskom
Príležitosti	**Ohrozenia**
• Výrazný rozvoj nových odvetví s vysokou pridanou hodnotou, najmä IKT • Rastúca zamestnanosť v priemyselnej výrobe s vyššou pridanou hodnotou • Vhodné podmienky pre rozvoj cestovného ruchu a agroturizmu • Priestor pre zvýšenie produktivity a pridanej hodnoty v poľnohospodárstve a potravinárstve	• V ekonomicky menej výkonných častiach regiónu má obyvateľstvo vzdelanostne nízku úroveň • Slabá úroveň dopravnej infraštruktúry na perifériách regiónu v spojení s nedostatočnými prostriedkami na jej rozšírenie • Dlhodobý migračný úbytok obyvateľstva • Koncentrácia najmenej rozvinutých okresov v rámci regiónu • Zapojenie vysokého počtu dlhodobo nezamestnaných do trhu práce môže byť problematické a/alebo nákladné

5.8. Prešovský kraj

Prešovský kraj patrí k najmenej rozvinutým regiónom Slovenska, ktorý má navyše nízku mieru podnikateľskej aktivity. Vyznačuje sa však nadpriemerným rastovým potenciálom a dobrou dostupnosťou pracovnej sily, čo vytvára priestor pre nové podnikateľské príležitosti.

Patrí tiež k regiónom s najnižšími nákladmi na podnikanie. Hlboko pod celoslovenským priemerom boli zaznamenané ceny nehnuteľností aj cena práce. V rámci sledovaného päťročného obdobia sa však výrazne rozchádzal cenový vývoj. Zatiaľ čo cena práce rástla výraznejšie ako priemerná mzda za celú SR, ceny nehnuteľností rástli len mierne – druhým najpomalším tempom spomedzi všetkých regiónov. V tomto období sa výrazne zlepšila kúpyschopnosť miestnych domácností, nakoľko ich čisté peňažné príjmy rástli dvojnásobne rýchlejšie ako čisté peňažné výdavky.

Tabuľka 97: Priemerná cena práce v PO kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Regionálna cena práce	971	995	1 042	1 082	1 126	+4,07	+16,02

Zdroj: Vlastný prepočet na základe dát ŠÚ SR o priemernej hrubej mzde a príslušných odvodových nákladoch za zamestnávateľa

Tabuľka 98: Priemerná cena nehnuteľností na bývanie v PO kraji 2013 – 2017 (v eur za m2)

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Cena nehnuteľností	787	765	745	784	833	+6,25	+5,84

Zdroj: NBS

Tabuľka 99: Priemerné mesačné čisté peňažné príjmy a výdavky na jedného člena súkromnej domácnosti v PO kraji 2012 – 2016 (v eur)

	2012	2013	2014	2015	2016	Zmena 2015 - 2016 (v %)	Zmena 2012 - 2016 (v %)
Čisté peňažné príjmy	328	328	344	359	376	+4,74	+14,77
Čisté peňažné výdavky	285	280	275	302	305	+0,99	+6,91
Rozdiel príjmov a výdavkov	42	48	69	57	71	+24,56	+67,85

Zdroj: ŠÚ SR

Počet voľných pracovných miest v Prešovskom kraji narástol v sledovanom období rokov 2013 – 2017 o 386,52 percenta. Napriek vysokému číslu ide o výrazne najslabší prírastok spomedzi všetkých regiónov SR. Celkový počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie v tom istom období zároveň klesol o menej než polovicu a v ich štruktúre stále dominujú dlhodobo nezamestnaní, ktorí v evidencii figurujú dlhšie ako 12 mesiacov. Zatiaľ čo ku koncu roka 2013 sa o jedno voľné pracovné miesto uchádzalo v priemere 66,3 disponibilných UoZ, ku koncu roka 2017 ich bolo stále v priemere 7,6. Ide o druhý najvyšší pomer spomedzi všetkých regiónov SR hneď po Košickom kraji. Aj pri výraznom zlepšení situácie na miestnom trhu práce tak má Prešovský kraj významné rezervy pri zapájaní ekonomicky aktívnej populácie do trhu práce. Dostupnosť pracovnej sily v regióne je tak stále vysoká. Úspešné zapojenie dlhodobo nezamestnaných do miestneho trhu práce však môže vyžadovať aktívne opatrenia na trhu práce a dodatočné výdavky zo strany zamestnávateľov na ich vzdelávanie a kvalifikáciu. Špecifikom Prešovského kraja z hľadiska výhľadovej dostupnosti pracovnej sily je skutočnosť, že vykazuje najvyšší prirodzený prírastok obyvateľstva a zároveň aj najvyšší migračný úbytok.

Tabuľka 100: Počet voľných pracovných miest a počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie podľa dĺžky trvania nezamestnanosti v PO kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet voľných pracovných miest	1 261	1 262	3 808	3 690	6 135	+66,26	+386,52
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní menej ako 7 mesiacov	19 945	19 326	20 494	18 179	16 170	-11,05	-18,93
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní 7 -12 mesiacov	12 539	11 224	10 549	9 801	6 121	-37,55	-51,18
Počet disponibilných UoZ – nezamestnaní viac ako 12 mesiacov	51 090	47 977	41 838	36 516	24 210	-33,70	-52,61
Celkový počet disponibilných UoZ	83 574	78 527	72 881	64 496	46 501	-27,90	-44,36
Počet disponibilných UoZ na jedno VPM	66,3	62,2	19,1	17,5	7,6	-56,63	-88,56

Zdroj: ÚPSVaR

Prešovský kraj zaznamenal v sledovanom období rokov 2013 – 2017 jednoznačne najnižší prírastok zamestnávania cudzincov. Tento vývoj odráža jednak významné rezervy v dostupnosti miestnej pracovnej sily a zároveň aj relatívne nízku mzdovú úroveň v regióne, ktorá prevažne pre cudzincov nie je atraktívna.

Tabuľka 101: Zamestnávanie cudzincov s udeleným povolením na zamestnanie alebo informačnou kartou v PO kraji 2013 – 2017

	2013	2014	2015	2016	2017	Zmena 2016 - 2017 (v %)	Zmena 2013 - 2017 (v %)
Počet legálne pracujúcich cudzincov v regióne	1 124	1 768	2 385	2 258	2 210	-2,13	+96,62

Zdroj: ÚPSVaR

Prešovský kraj disponuje relatívne rozvinutou dopravnou sieťou. Na území kraja sa nachádza pomerne hustá sieť ciest všetkých kategórií, pričom ťažiskovým úsekom je diaľnica D1. Cesty nižších kategórií však do značnej miery nemajú vyhovujúcu kvalitu a doprava v kľúčových úsekoch je vysoko zaťažená nákladným tranzitom. Cestná sieť v Prešovskom kraji výrazne absentuje dokončenie diaľničného obchvatu krajského mesta (vo výstavbe) a plánované prepojenie krajského mesta s poľskými hranicami na plánovanej trase rýchlostnej cesty R4.

Železničná sieť v Prešovskom kraji má najnižšiu hustotu spomedzi všetkých regiónov a tvorí ju základná kostra smerujúca západo-východným a severo-južným smerom.

Tabuľka 102: Dĺžka a zloženie ciest podľa kategórií v PO kraji 2016 (v km)

	Cesty I. triedy	Cesty II. triedy	Cesty III. triedy	Rýchlostné cesty	Diaľnice	Spolu
Dĺžka ciest	634,57	520,5ý	1915,94	4,45	110,86	3186,38

Zdroj: ŠÚ SR

Tabuľka 103: Vybrané ukazovatele vyťaženosti cestnej dopravy v PO kraji 2016

	Počet ton prepraveného tovaru na 1 kilometer ciest	Počet prepravených osôb na 1 kilometer ciest
Vyťaženosť ciest	1 939	8 621

Zdroj: ŠÚ SR

Prešovský kraj disponuje primeranou sieťou materských, základných aj stredných škôl. Taktiež primeranými kapacitami vysokoškolského vzdelávania, ktoré sú však slabšie diverzifikované a taktiež slabo reflektujú potreby vzdelania a kvalifikácie pre miestny trh práce.

Tabuľka 104: Počet a vyťaženosť materských, základných, stredných a vysokých škôl v PO kraji 2016

	Materské školy	Základné školy	Gymnáziá	Stredné odborné školy	Vysoké školy
Počet škôl	536	404	38	73	2
Priemerný počet žiakov na školu	45	184	298	303	4 246*

*údaj vychádza z počtu študentov denného štúdia

Zdroj: ŠÚ SR

SWOT analýza Prešovského kraja

Silné stránky	Slabé stránky
• Dobrá dostupnosť kvalifikovanej aj nekvalifikovanej pracovnej sily • Nízke náklady na podnikanie v kontexte ceny práce aj nehnuteľností • Nadpriemerná produktivita a rast zamestnanosti v sektore služieb • Pozitívny demografický vývoj charakteristický vysokým prirodzeným prírastkom obyvateľstva	• Pretrvávajúca vysoká miera nezamestnanosti s výrazným podielom dlhodobo nezamestnaných • Nedobudovaná diaľničná infraštruktúra a slabá úroveň miestnych komunikácií nižšej kategórie • Koncentrácia najmenej rozvinutých okresov • Nízka technologická úroveň miestneho priemyslu • Preťaženie cestnej siete nákladnou dopravou najmä v krajskom meste
Príležitosti	**Ohrozenia**
• Zachované prírodné prostredie vytvára významné príležitosti pre ďalší rozvoj medzinárodného cestovného ruchu najmä v oblasti Vysokých Tatier • Podpora podnikateľskej aktivity v regióne má potenciál posilniť tvorbu nových pracovných miest • Vysoký nárast atraktivity regiónu pre zahraničné investície • Rozšírenie cezhraničnej spolupráce s poľskou ekonomikou	• Dlhodobo výrazne najvyššia miera migračného odlivu obyvateľstva spomedzi všetkých krajov • Slabé prepojenie vzdelávacieho systému s potrebami miestneho trhu práce • Veľmi pomalé dobiehanie mzdovej aj životnej úrovne západných regiónov SR

6. Identifikácia prekážok v oblasti podpory podnikania MSP v regiónoch SR

6.1. Bratislavský kraj

Vzhľadom na dynamický vývoj miestnej ekonomiky je jednou z najväčších prekážok pre podnikanie citeľný nedostatok dostupnej pracovnej sily. Tento problém je navyše spojený s vysokými nákladmi na podnikanie – a to z hľadiska priemernej ceny práce aj cien nehnuteľností. Zmienené náklady majú navyše stabilnú rastovú tendenciu. Táto skutočnosť môže byť disproporčne väčšou prekážkou pri podnikaní práve v segmente MSP, ktoré sú na ceny výrazne citlivejšie ako segment veľkých spoločností. Pre udržanie svojej konkurenčnej schopnosti v existujúcom podnikateľskom prostredí sú preto MSP nútené klásť vysoký dôraz na zvyšovanie svojej produktivity a tiež na inovácie v technológiách aj v samotnom podnikaní. Hoci výskumná a vývojová základňa v regióne a tiež celkový objem výdavkov na výskum a vývoj sú v Bratislavskom kraji na najvyšších hodnotách spomedzi všetkých regiónov SR, na európske pomery miestne MSP investujú v tomto ohľade stále relatívne málo. Špecifickou prekážkou regiónu hlavného mesta je tiež výrazná prehustenosť miestnej dopravnej infraštruktúry. Investície do jej skvalitňovania a rozširovania nezodpovedajú tempu migračného prírastku obyvateľstva, od ktorého je miestna ekonomika aktuálne aj výhľadovo závislá.

6.2. Trnavský kraj

Koncentrácia významných priemyselných aktivít prevažne v strednej a severnej časti regiónu a koncentrácia poľnohospodárskej a potravinárskej výroby prevažne v južnej časti regiónu je síce daná miestnymi geografickými podmienkami, no vytvára citeľné vnútroregionálne disparity. Podnikateľské prostredie v každej časti kraja tak čelí špecifickým prekážkam. Prevažne poľnohospodársky orientovaný juh síce dokáže ťažiť z blízkosti regiónu hlavného mesta, podnikateľské aktivity a pracovné miesta naviazané na miestnu ekonomiku sa však vyznačujú relatívne nižším objemom investícií aj nižšou produktivitou. Priemyselne orientované časti regiónu, najmä samotné krajské mesto, čelia najvýraznejšiemu nedostatku pracovnej sily spomedzi všetkých krajov SR. Miestna výroba je v stále väčšej miere závislá od migrácie pracovníkov z iných častí Slovenska aj zo zahraničia. Špecifickou prekážkou v rozvíjaní kvality podnikateľského prostredia v Trnavskom regióne je skutočnosť, že aj napriek prítomnosti významných zahraničných investorov sú do subdodávateľského výrobného reťazca zapojené do veľkej miery zahraničné podniky. Domáce podniky sú v konkurenčnej nevýhode pre slabšiu kapitálovú

vybavenosť a taktiež prakticky absentujúcu výskumnú a vývojovú základňu v kľúčových odvetviach v rámci regiónu. Táto skutočnosť je ešte zvýraznená citeľným nesúladom medzi zameraním miestnych vzdelávacích inštitúcií a potrebami miestneho trhu práce. V Trnavskom kraji navyše absentuje rozvinutá sieť podpory inovácií a podnikania vo všeobecnosti.

6.3. Nitriansky kraj

Nakoľko Nitriansky región prechádza významnými štrukturálnymi zmenami vo svojom odvetvovom zameraní, jednou z hlavných prekážok pre zvyšovanie kvality podnikateľského prostredia je nízka miera špecializácie miestnych podnikov aj pracovnej sily na nové, rýchlo rastúce odvetvia. S tým úzko súvisí aj hroziaci nesúlad medzi aktuálnym zameraním vzdelávacích inštitúcií v regióne a novými potrebami trhu práce. Pre miestnych zamestnávateľov to v strednodobom horizonte môže znamenať zvýšené náklady na rekvalifikáciu a vzdelávanie svojich zamestnancov. V kontexte narastajúcej podnikateľskej aktivity v regióne sa ako prekážka zvyšovania kvality podnikateľského prostredia začína ukazovať absentujúca sieť inštitúcií a podporných mechanizmov pre začínajúce aj malé a stredné podniky, ktoré by poskytovali služby poradenstva a podnikateľského vzdelávania. Rýchlo sa rozširujúce výrobné a podnikateľské kapacity Nitrianskeho kraja však v každom prípade môžu už v najbližších rokoch naraziť na nedostatok pracovnej sily.

6.4. Trenčiansky kraj

Trenčiansky kraj má zatiaľ isté rezervy ohľadom dostupnosti pracovnej sily. Pri pokračujúcom raste miestnej produkcie aj ekonomiky však v najbližších rokoch môže naraziť na problém jej nedostatku rovnako ako zvyšné regióny západného Slovenska. Potenciál pre ďalší rozvoj regiónu a zároveň aj pre skvalitnenie miestneho podnikateľského prostredia preto leží v podpore inovácií a inovatívneho podnikania, ktoré by do regiónu priniesli činnosti s vyššou pridanou hodnotou a konkurenčnou schopnosťou. Napriek veľmi silnej priemyselnej základni Trenčianskeho kraja je však miestna podnikateľská aktivita celkovo slabá. A zatiaľ čo firmy pôsobiace v kraji investujú nadpriemerne do výskumu a vývoja, tento prevažne nie je prepojený s miestnym univerzitným výskumom. V Trenčianskom kraji pre túto absentujúcu spoluprácu nevzniklo prostredie, ktoré zvyčajne vytvára priestor pre vznik nových inovatívnych podnikateľských nápadov, ktoré riešia priamo potreby miestnych podnikov. Trenčianskemu regiónu zároveň citeľne chýba všeobecná infraštruktúra pre podporu podnikania, ktorá by bola zameraná na poradenstvo aj zvyšovanie podnikateľských zručností.

6.5. Žilinský kraj

Potenciálnu prekážku pre pokračujúci stabilný rozvoj regiónu a jeho podnikateľského prostredia predstavujú dlhodobé prieťahy pri budovaní diaľnice D1 medzi Bratislavou a Košicami a taktiež diaľnice D3 medzi Žilinou a Poľskom. Dôsledkom je na jednej strane vysoká prehustenosť hlavných cestných komunikácií v regióne aj samotnom krajskom meste z hľadiska tranzitnej dopravy. Na strane druhej je dôsledkom pomalší rozvoj severných častí Žilinského regiónu a znížená mobilita tamojšej pracovnej sily. Ďalšou významnou prekážkou rozvoja miestneho podnikateľského prostredia je skutočnosť, že aj napriek výraznému nárastu podnikateľskej aktivity región disponuje nerozvinutou infraštruktúrou pre podporu podnikania. V krajskom meste existuje solídna výskumná a vývojová základňa v ťažiskových oblastiach pre miestnu ekonomiku, no napriek niekoľkým doposiaľ úspešným iniciatívam je ešte stále relatívne málo prepojená s podnikateľskou činnosťou miestnych firiem.

6.6. Banskobystrický kraj

Pre región sú charakteristické významné vnútorné disparity v rámci ekonomického aj sociálneho rozvoja. Zatiaľ čo severozápadná časť disponuje kvalitnou infraštruktúrou aj koncentráciou priemyslu a kvalitných vzdelávacích inštitúcií, v juhovýchodnej časti sú koncentrované najmenej rozvinuté okresy s dlhodobo vysokými úrovňami nezamestnanosti. Pre tieto je navyše typická nízka mobilita pracovnej sily, čo ďalej komplikuje iniciatívy na zlepšenie miestneho podnikateľského prostredia. Opatrenia v oblasti podpory podnikania MSP by preto mali byť na tieto výrazne odlišné subregióny cielené samostatne. Dominantné priemyselné odvetvia, ktoré sú koncentrované v severozápadnej časti regiónu, patria do skupiny s nižšou technologickou úrovňou a tvorbou pridanej hodnoty. Neposkytujú tak zásadný priestor pre rozvoj inovácií a inovatívneho podnikania ako odvetvia s vysokou pridanou hodnotou, ktoré sú koncentrované v regiónoch na západe SR. Dôsledkom je slabší predpoklad pre rast miezd a životnej úrovne Banskobystrického kraja na úrovni západného Slovenska.

6.7. Košický kraj

Košický kraj je celkovo ekonomicky relatívne rozvinutým a konkurencieschopným regiónom, ktorý priťahuje zvýšený objem zahraničných investícií. Vyznačuje sa však výraznými vnútroregionálnymi disparitami. V súvislosti s tým výrazne kolíše aj kvalita podnikateľského prostredia. Regiónu ekonomicky dominuje krajské mesto, ktoré patrí k ekonomicky najvýkonnejším a najrozvinutejším na Slovensku, zatiaľ čo periférne časti kraja výrazne zaostávajú. V rámci Košického kraja sú koncentrované najmenej rozvinuté okresy, v ktorých pretrváva vysoká miera nezamestnanosti s výrazným podielom UoZ, ktorí v evidencii

figurujú dlhodobo. Nízka vzdelanostná úroveň obyvateľstva v týchto oblastiach zároveň znamená, že zapojenie nezamestnaných do trhu práce môže byť problematické a/alebo nákladné. Ďalšou významnou prekážkou pre rozvoj podnikania v regióne je nedostatočná sieť cestnej dopravy na všetkých úrovniach. Krajskému mestu stále chýba súvislé diaľničné prepojenie s Bratislavou, Maďarskom aj východnými časťami regiónu smerom k hraniciam s Ukrajinou. Nedostatočnou úrovňou cestných komunikácií nižšej kategórie sa vyznačujú aj periférne časti regiónu, čo brzdí ich rozvoj a komplikuje mobilitu miestnej pracovnej sily.

6.8. Prešovský kraj

Prešovský kraj patrí z hľadiska ekonomickej rozvinutosti aj životnej úrovne k najvýraznejšie zaostávajúcim regiónom Slovenska. Vykazuje nízku produktivitu práce, koncentráciu najmenej rozvinutých okresov a dlhodobo jednu z najvyšších úrovní evidovanej nezamestnanosti v krajine. Napriek tomu, že z hľadiska rastu priemernej mzdy aj regionálnej hrubej pridanej hodnoty dosahuje v posledných rokoch nadpriemerné výsledky, mzdovú aj životnú úroveň západných regiónov dobieha len veľmi pomaly. V tomto ohľade je významným faktorom absencia významného objemu produkcie v odvetviach s vysokou pridanou hodnotou, ktoré by tlačili na rast produktivity a podnecovali inovácie. Priemysel v kraji sa vyznačuje nízkou technologickou úrovňou. Je síce diverzifikovaný, no nie je výrazne orientovaný ani na žiadne špecifické odvetvie, čo zároveň komplikuje zameranie podporného rámca pre zlepšenie podnikateľského prostredia. Rozvoj regiónu brzdí aj slabé prepojenie vzdelávacieho systému so skutočnými potrebami miestneho trhu práce, čo prehlbuje problém absolventskej nezamestnanosti v regióne. Rozvoj regiónu taktiež významne brzdí nedobudovaná diaľničná infraštruktúra a nízka kvalita cestných komunikácií nižšej kategórie.

7. Návrh odporúčaní na zlepšenie podmienok rozvoja podnikania v regiónoch SR

7.1. Bratislavský kraj

Jedným zo základných predpokladov pre výhľadové zlepšenie podmienok pre podnikanie v Bratislavskom kraji je navýšenie investícií do rozšírenia kapacít cestných komunikácií. Okrem rozširovania diaľnice D1 smerom na Senec, budovania rýchlostnej cesty R7 smerom na Dunajskú Stredu a budovanie diaľničného obchvatu hlavného mesta D4, ktoré sú aktuálne vo výstavbe, by sa malo jednať aj o rozšírenie cestných kapacít spájajúcich Bratislavou s okolitými obcami a mestami. Práve tie patria k najvyťaženejším dopravným úsekom vzhľadom na potrebu veľkej časti obyvateľstva denne dochádzať za prácou do hlavného mesta. Súbežným opatrením v oblasti dopravy by malo byť aj navýšenie kapacít integrovanej hromadnej dopravy a súvisiacej infraštruktúry, najmä záchytných parkovísk. Vzhľadom k tomu, že miestne podnikateľské prostredie vytvára na podniky vysoký tlak na zvyšovanie produktivity, v rámci podporných mechanizmov je kľúčová aj systematická podpora inovácií. Dôraz takejto by mal byť kladený najmä na motivovanie MSP k vlastným výskumným a vývojovým aktivitám, ktorých miera je na európske pomery stále nízka. Z hľadiska dostupných mechanizmov má vysoký potenciál podpora vzniku a prevádzky podnikateľských centier, podnikateľských a technologických inkubátorov a zároveň aj systematické prepájanie akademického výskumu s praktickými potrebami miestnych podnikov. Takáto spolupráca má v rámci Bratislavského regiónu najväčší potenciál v segmentoch IKT, technológií, strojárstva a chemického priemyslu. Konkurenčnú schopnosť MSP pôsobiacich v Bratislavskom kraji by mohla zvýšiť aj podpora internacionalizácie, najmä rozširovanie podnikateľských aktivít na ďalšie trhy v rámci EÚ. Región hlavného mesta má v tomto ohľade unikátnu výhodu, nakoľko sem prúdi najvyšší objem priamych zahraničných investícií spomedzi všetkých krajov SR.

7.2. Trnavský kraj

Potenciál Trnavského kraja sa pre vnútornú rozdielnosť ťažiskových ekonomických aktivít v jeho jednotlivých častiach výrazne líši. Prevažne poľnohospodársky orientovaný juh by mohol benefitovať z podpory investícií do inovácií a tiež z podpory internacionalizácie miestnych MSP. Takto zameraná podpora by mohla zvýšiť produktivitu aj pridanú hodnotu miestnej výroby. Prevažne priemyselne

orientované časti regiónu by mohli benefitovať v prvom rade z podpory podnikateľskej aktivity, ktorá medzi regiónmi SR síce patrí medzi vyššie, stále však výrazne zaostáva za regiónom hlavného mesta. Tomuto cieľu by mohla dopomôcť podpora zakladania a prevádzky podnikateľských centier zameraných na poradenstvo, podnikateľské vzdelávanie a poskytovanie coworkingových priestorov. Aby dokázali miestne podniky pôsobiace v subdodávateľskom segmente úspešne konkurovať aj zahraničným investorom, dôležitá je aj podpora ich internacionalizácie, zapájania do nadnárodných dodávateľských reťazcov
a v neposlednom rade podpora výskumných a vývojových aktivít, ktoré v Trnavskom regióne významne zaostávajú. V regióne tiež chýbajú kapacity pre podporu a financovanie rizikových inovatívnych nápadov v podnikaní, ktoré môžu v dlhodobejšom horizonte v miestnej ekonomike vytvoriť najvyššiu pridanú hodnotu.

7.3. Nitriansky kraj

Nitriansky región v súčasnosti disponuje vysokou koncentráciou priemyselnej výroby v technicky zameraných segmentoch s vysokou konkurenčnou schopnosťou aj pridanou hodnotou. Zároveň však čelí nevhodnej skladbe zručností miestnej pracovnej sily. Jedným z kľúčových opatrení pre zlepšenie kvality miestneho podnikateľského prostredia by preto malo byť systematické prepájanie miestneho vzdelávacieho systému na všetkých úrovniach s praxou. Rozvoju podnikateľskej aktivity v regióne aj úspešnosti miestnych MSP pri zapájaní sa do nových dodávateľských reťazcov by mohlo významne dopomôcť zriadenie infraštruktúry zameranej na podporu podnikania. Potenciál pre podporu v oblasti podnikania vykazuje aj poľnohospodársky a potravinársky segment miestnej výroby. Podporné programy by mali byť zamerané na prehĺbenie spolupráce miestnych agroproducentov s miestnym univerzitným výskumom, na podporu ich exportných aktivít a tiež na komercializáciu samotného výskumu. Tieto opatrenia môžu pomôcť k udržaniu konkurenčnej schopnosti miestnej poľnohospodárskej a potravinárskej výroby.

7.4. Trenčiansky kraj

Región vykazuje nízku úroveň podnikateľskej aktivity a zároveň absentuje infraštruktúra zameraná na podporu podnikania. Jedným z kľúčových opatrení na zlepšenie podmienok pre podnikanie v regióne by teda mohla byť podpora vzniku a fungovania podnikateľských centier. Podobne ako v iných krajoch totiž medzi najvýznamnejšie prekážky, ktorým čelia miestni záujemcovia o podnikanie, patrí nízka úroveň podnikateľského vzdelania a zručností. Medzi ťažiskové aktivity v kontexte zlepšovania podmienok pre podnikanie by malo byť aj systematické prepájanie univerzitného výskumu s existujúcim výskumom a vývojom v miestnych výrobných podnikoch. Trenčiansky kraj patrí z hľadiska prítoku zahraničných

investícií medzi atraktívnejšie. Zároveň však vykazuje nízku úroveň exportu. Dôvodom je, že zahraničné investície sú smerované do subdodávateľských reťazcov pre exportnú výrobu v iných regiónoch SR. Tento stav však zároveň vytvára príležitosť pre podporu internacionalizácie a exportných aktivít miestnych MSP, ktoré môžu ťažiť aj z výhodnej geografickej polohy a rozvinutej dopravnej infraštruktúry regiónu.

7.5. Žilinský kraj

V kontexte pokračujúceho solídneho rastu ekonomiky Žilinského kraja existuje riziko, že miestne podniky v najbližších rokoch narazia na problém s dostupnosťou pracovnej sily – podobne ako regióny na západe Slovenska. V rámci zlepšovania kvality miestneho podnikateľského prostredia je preto vhodné klásť dôraz na podporu produktivity a inovácií v miestnej výrobe. To by bolo možné docieliť systematickým prepájaním už etablovaných výskumných a vývojových inštitúcií v kraji s podnikateľskými aktivitami miestnych firiem. Priestor pre zlepšenie podnikateľského prostredia spočíva aj v rozšírení siete inkubátorov a podnikateľských centier zameraných na podnikateľské vzdelávanie, podnikateľské zručnosti a poradenstvo. Miestne podniky by mohli benefitovať najmä z poradenstva a aktívnej podpory pri exportných aktivitách a internacionalizácii. Vzhľadom na blízkosť priemyselných zón v Poľsku a Českej republike predstavujú pre miestne MSP otvorenú príležitosť pre vlastný rozvoj. Dosiaľ nie celkom využitý potenciál regiónu predstavujú aj významné prírodné a kultúrne pamiatky v regióne. Poradenstvo pri podnikaní v tomto segmente spolu s aktívnou podporou cestovného ruchu by mohli prispieť k vhodnej diverzifikácii podnikateľských príležitostí aj ekonomického zamerania kraja.

7.6. Banskobystrický kraj

Prekonanie významných sociálnych a ekonomických disparít v Banskobystrickom kraji bude pravdepodobne vyžadovať dobudovanie aspoň časti plánovanej nadradenej cestnej infraštruktúry a tiež aktívne opatrenia na trhu práce. Zamestnanie vysokého počtu UoZ, ktorí figurujú v evidencii nezamestnaných dlhodobo, však môže byť problematické a môže vyžadovať zvýšené výdavky na ich vzdelávanie a rekvalifikáciu. Nakoľko Banskobystrický kraj sa vyznačuje nízkou mierou podnikateľskej aktivity, v rámci opatrení na zlepšenie podmienok pre rozvoj podnikania vzniká priestor pre vybudovanie siete podnikateľských centier zameraných na zvýšenie podnikateľských zručností, podnikateľského vzdelania a poskytovanie poradenstva pre mieste MSP. Najmä vysoká koncentrácia prírodných a kultúrnych pamiatok a stredísk zimných športov predstavuje pre MSP významnú a dosiaľ slabo využitú príležitosť pre rozvoj cestovného ruchu. Systematická podpora prepájania kvalitného univerzitného výskumu s potrebami miestnych firiem spolu s podporou komercializácie tohto výskumu zároveň predstavuje príležitosť pre navýšenie inovačnej kapacity regiónu.

7.7. Košický kraj

Opatrenia zamerané na zlepšenie podnikateľského prostredia v Košickom kraji je vzhľadom na výrazné vnútorné disparity regiónu potrebné cieliť samostatne na výkonné ekonomické centrum a samostatne na zaostávajúcu periférium. Krajské mesto je s ohľadom na stagnáciu dominantného hutníckeho priemyslu v procese diverzifikácie ekonomického zamerania. Rozvoj zaznamenáva najmä sektor IKT, ktorý má vysokú pridanú hodnotu. Do budúcnosti má zároveň potenciál pritiahnuť zvýšený objem zahraničných investícií a stať sa novým ekonomickým motorom krajského mesta. Tento sektor by mal byť aktívne podporovaný prostredníctvom posilnenia existujúcej siete podnikateľských inkubátorov, rozšírenia ponuky nástrojov kapitálového financovania a podpory internacionalizácie týchto podnikov. V rámci dlhodobej podpory IKT sektora by mali byť v rámci regiónu zavádzané aj nové študijné odbory, ktoré budú previazané s novými požiadavkami trhu práce. Inovačnú kapacitu regiónu by mohlo významne posilniť aj prepojenie existujúceho kvalitného univerzitného výskumu a vývoja s potrebami miestnych firiem v ťažiskových odvetviach v kontexte inteligentnej špecializácie. Úspešný rozvoj periférnych oblastí Košického kraja môže do veľkej miery závisieť od dobudovania rozostavaných aj plánovaných diaľničných komunikácií a posilnenia kapacít cestných komunikácií nižšej kategórie. Z hľadiska podpory podnikania ponúkajú periférne oblasti podnikateľské príležitosti v oblastiach cestovného ruchu, agroturizmu a poľnohospodárstva, najmä vinohradníctva a vinárstva. K posilneniu podnikateľskej aktivity a vytváraniu pracovných miest v týchto oblastiach Košického kraja by mohlo dopomôcť posilnenie činnosti podnikateľských centier ponúkajúcich služby poradenstva a podnikateľského vzdelávania.

7.8. Prešovský kraj

Nízka úroveň podnikateľskej aktivity v regióne vytvára príležitosť pre podporu jej zvyšovania prostredníctvom posilnenia siete podnikateľských centier. Aktívna podpora podnikania má potenciál nepriamo stimulovať tvorbu nových pracovných miest, nakoľko práve segment MSP je kľúčovým zamestnávateľom v regiónoch, o ktoré majú zahraniční investori nízky záujem. Najvýznamnejšie príležitosti pre podnikanie a tvorbu pracovných miest ponúka ďalší rozvoj medzinárodného cestovného ruchu najmä v oblasti Vysokých Tatier. Príležitosťou môže byť tiež podpora internacionalizácie MSP v kontexte rozšírenia obchodnej spolupráce so susedným poľským trhom. Tomuto cieľu, a zároveň aj odľahčeniu miestnych komunikácií od tranzitnej nákladnej dopravy, by významne dopomohlo dobudovanie rýchlostnej cesty R4. Vzhľadom na nízku inovačnú výkonnosť kraja by jedným z ťažiskových opatrení pre zvýšenie konkurenčnej schopnosti miestnych podnikov malo byť aj cielené prepájanie miestneho univerzitného výskumu s potrebami súkromného sektora.

Zoznam použitej literatúry

1. European Commision. 2017. Slovakia – SBA Fact Sheet
2. Holienka Marian; Kovačičová Zuzana; Mikuš Juraj; Pilková Anna; Rehák Ján. 2017. GEM Slovensko 2016 – Podnikanie na Slovensku: vysoká aktivita, nízka udržateľnosť. Univerzita Komenského v Bratislave. ISBN 978-80-223-4501-9
3. NBS. 2012. Priame zahraničné investície 2011
4. NBS. 2013. Priame zahraničné investície 2012
5. NBS. 2014. Priame zahraničné investície 2013
6. NBS. 2015. Priame zahraničné investície 2014
7. NBS. 2016. Priame zahraničné investície 2015
8. NBS. 2018. Ceny nehnuteľností na bývanie podľa krajov
9. OECD. 2016. Regions at a Glance 2016. ISBN 978-92-64-25209-7
10. ŠÚ SR. 2013. Banskobystrický kraj v číslach 2013. ISBN 978-80-8121-284-0
11. ŠÚ SR. 2013. Bratislavský kraj v číslach 2013. ISBN 978-80-8121-274-1
12. ŠÚ SR. 2013. Košický kraj v číslach 2013. ISBN 978-80-8121-288-8
13. ŠÚ SR. 2013. Nitriansky kraj v číslach 2013. ISBN 978-80-8121-280-2
14. ŠÚ SR. 2013. Prešovský kraj v číslach 2013. ISBN 978-80-8121-286-4
15. ŠÚ SR. 2013. Trenčiansky kraj v číslach 2013. ISBN 978-80-8121-278-9
16. ŠÚ SR. 2013. Trnavský kraj v číslach 2013. ISBN 978-80-8121-276-5
17. ŠÚ SR. 2013. Žilinský kraj v číslach 2013. ISBN 978-80-8121-282-6
18. ŠÚ SR. 2014. Banskobystrický kraj v číslach 2014. ISBN 978-80-8121-357-1
19. ŠÚ SR. 2014. Bratislavský kraj v číslach 2014. ISBN 978-80-8121-347-2
20. ŠÚ SR. 2014. Košický kraj v číslach 2014. ISBN 978-80-8121-361-8
21. ŠÚ SR. 2014. Nitriansky kraj v číslach 2014. ISBN 978-80-8121-353-3
22. ŠÚ SR. 2014. Prešovský kraj v číslach 2014. ISBN 978-80-8121-359-4
23. ŠÚ SR. 2014. Trenčiansky kraj v číslach 2014. ISBN 978-80-8121-351-9
24. ŠÚ SR. 2014. Trnavský kraj v číslach 2014. ISBN 978-80-8121-350-2
25. ŠÚ SR. 2014. Žilinský kraj v číslach 2014. ISBN 978-80-8121-355-7
26. ŠÚ SR. 2015. Banskobystrický kraj v číslach 2015. ISBN 978-80-8121-419-6

27. ŠÚ SR. 2015. Bratislavský kraj v číslach 2015. ISBN 978-80-8121-409-7
28. ŠÚ SR. 2015. Košický kraj v číslach 2015. ISBN 978-80-8121-423-3
29. ŠÚ SR. 2015. Nitriansky kraj v číslach 2015. ISBN 978-80-8121-415-8
30. ŠÚ SR. 2015. Prešovský kraj v číslach 2015. ISBN 978-80-8121-421-9
31. ŠÚ SR. 2015. Trenčiansky kraj v číslach 2015. ISBN 978-80-8121-413-4
32. ŠÚ SR. 2015. Trnavský kraj v číslach 2015. ISBN 978-90-8121-411-0
33. ŠÚ SR. 2015. Žilinský kraj v číslach 2015. ISBN 978-80-8121-417-2
34. ŠÚ SR. 2016. Banskobystrický kraj v číslach 2016. ISBN 978-80-8121-512-4
35. ŠÚ SR. 2016. Bratislavský kraj v číslach 2016. ISBN 978-80-8121-502-5
36. ŠÚ SR. 2016. Košický kraj v číslach 2016. ISBN 978-80-8121-516-2
37. ŠÚ SR. 2016. Nitriansky kraj v číslach 2016. ISBN 978-80-8121-508-7
38. ŠÚ SR. 2016. Prešovský kraj v číslach 2016. ISBN 978-80-8121-514-8
39. ŠÚ SR. 2016. Trenčiansky kraj v číslach 2016. ISBN 978-80-8121-506-3
40. ŠÚ SR. 2016. Trnavský kraj v číslach 2016. ISBN 978-80-8121-504-9
41. ŠÚ SR. 2016. Žilinský kraj v číslach 2016. ISBN 978-80-8121-5110-0
42. ŠÚ SR. 2017. Banskobystrický kraj v číslach 2017. ISBN 978-80-8121-597-1
43. ŠÚ SR. 2017. Bratislavský kraj v číslach 2017. ISBN 978-80-8121-587-2
44. ŠÚ SR. 2017. Košický kraj v číslach 2017. ISBN 978-80-8121-601-5
45. ŠÚ SR. 2017. Nitriansky kraj v číslach 2017. ISBN 978-80-8121-593-3
46. ŠÚ SR. 2017. Prešovský kraj v číslach 2017. ISBN 978-80-8121-599-5
47. ŠÚ SR. 2017. Trenčiansky kraj v číslach 2017. ISBN 978-80-8121-591-9
48. ŠÚ SR. 2017. Trnavský kraj v číslach 2017. ISBN 978-80-8121-589-6
49. ŠÚ SR. 2017. Žilinský kraj v číslach 2017. ISBN 978-80-8121-595-7
50. ŠÚ SR. 2018. Naše regióny 2017. ISBN 978-80-8121-674-9
51. ÚPSVaR. 2018. Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie za mesiac december 2017
52. ÚPSVaR. 2018. Zamestnávanie cudzincov na území Slovenskej republiky – december 2017
53. ÚPSVaR. 2017. Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie za mesiac december 2016
54. ÚPSVaR. 2017. Zamestnávanie cudzincov na území Slovenskej republiky – december 2016

55. ÚPSVaR. 2016. Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie za mesiac december 2015
56. ÚPSVaR. 2016. Zamestnávanie cudzincov na území Slovenskej republiky – december 2015
57. ÚPSVaR. 2015. Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie za mesiac december 2014
58. ÚPSVaR. 2015. Zamestnávanie cudzincov na území Slovenskej republiky – december 2014
59. ÚPSVaR. 2014. Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie za mesiac december 2013
60. ÚPSVaR. 2014. Zamestnávanie cudzincov na území Slovenskej republiky – december 2013
61. World Bank. 2012. Doing Business 2012 – Doing business in a more transparent world. ISBN 978-0-8213-8833-4
62. World Bank. Doing Business 2018 – Reforming to Create Jobs. ISBN 978-1-4648-1146-3